

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра дошкільної і початкової освіти

Ярошенко Вікторія Леонідівна

**ПРОПАГАНДА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ
УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІА**

Спеціальність: 013 Початкова освіта
Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:

_____ В.Г. Бутенко,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної
і початкової освіти

«___» _____ 2021 року

Виконавець:

_____ В.Л. Ярошенко

«___» _____ 2021 року

Суми 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ПРОПАГАНДИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІА	8
1.1. Дефінітивна характеристика поняттєвого апарату дослідження.....	8
1.2. Сучасний стан проблеми пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів	17
1.3. Роль засобів мультимедіа в освітньому процесі початкової ланки освіти Нової української школи.....	24
1.4. Теоретичне обґрунтування системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа	35
Висновки до розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПРОПАГАНДИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІА	46
2.1. Упровадження системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа	46
2.2. Порівняльний аналіз результатів дослідження.....	60
2.3. Методичні рекомендації щодо використання мультимедіа в пропаганді здорового способу життя учнів початкових класів.....	67
Висновки до розділу 2.....	71
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	85

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ЗСЖ – здоровий спосіб життя

КГ – контрольна група

ВСТУП

Актуальність теми. Здоров'я підростаючого покоління є важливою проблемою сьогодення, оскільки саме цей фактор визначає майбутнє держави, інтелектуальний, фізичний і моральний потенціал нації. На жаль, у сучасних молодших школярів уже з дитинства спостерігається тенденція погіршення стану здоров'я. До школи все частіше приходять діти, які вже мають хронічні захворювання, з поганими показниками як фізичного, так і психічного здоров'я. Отже, вчителям початкової школи доводиться мати справу з практично хворими дітьми, а це потребує перебудови їхньої свідомості щодо забезпечення здоров'я учнів.

Проблема збереження здоров'я учнів початкової ланки, формування компетентності щодо здорового способу життя є предметом турботи й держави, зокрема на необхідність її вирішення акцентується в Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національній програмі «Діти України», Концепції «Здоров'я через освіту», Концепції безперервного валеологічного виховання та освіти в Україні тощо.

У межах нашого дослідження, особливої актуальності набуває питання пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів. Використання учителем різних засобів щодо залучення молодших школярів до формування здорового способу життя має сприяти фізичному, психічному й духовному розвитку, їх природній та соціальній адаптації та сприйматися ними як частиною повсякденного життя. Тільки за такої умови в учнів початкових класів можна сформулювати власні системні знання про здоровий спосіб життя та загалом уможливити процес масового оздоровлення населення.

Засоби мультимедіа в сучасній освіті є одним із способів підвищення ефективності освітнього процесу, особливо в початковій школі. Тому їх залучення до пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів є вкрай важливим для активізації їхньої діяльності та сприяння активному й продуктивному засвоєнню найважливіших знань про власне здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти проблеми формування основ здорового способу життя шляхом виховання й освіти були предметом досліджень Н. Абаскалової, Г. Брадiк, О. Вакуленко, В. Горащука, Л. Дихан та ін. Питанням валеологізації освітнього середовища присвячено розвідки Т. Андрущенко, В. Бутенко, Н. Блінової, О. Жабокрицької С. Лапаєнко, Н. Літвінової та ін. Теоретико-методичні й практичні основи здоров'я, рухової активності та фізичного виховання учнів початкових класів досліджувалися Т. Бойченко, М. Гончаренко, М. Гриньова, Н. Титаренко, В. Шахненко та ін. Проблеми формування здорового способу життя у позакласній діяльності розкривають праці В. Сухомлинського, В. Ляха, С. Кондратюк, Л. Сливки й ін. Однак, проблема використання сучасних засобів мультимедіа у пропаганді здорового способу життя учнів початкових класів в означених дослідженнях висвітлена недостатньо.

Отже, актуальність проблеми та потреба в її подальшому вивченні зумовили вибір теми дослідження: *«Пропаганда здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа»*.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці ефективності впровадження системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа.

Відповідно до мети сформульовано завдання дослідження:

1. Здійснити дефінітивну характеристику поняттєвого апарату дослідження.
2. Виявити сучасний стан проблеми пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів та визначити роль засобів мультимедіа в освітньому процесі початкової ланки освіти Нової української школи.
3. Теоретично обґрунтувати й розробити систему пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа.

4. Експериментально перевірити ефективність упровадження теоретично обґрунтованої й розробленої системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа.

Об'єкт дослідження – здоровий спосіб життя учнів початкових класів.

Предмет дослідження – система пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа.

Матеріали та методи дослідження: теоретичні – аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження; класифікація і систематизація теоретичних та експериментальних даних, що надало змогу систематизувати теоретичний матеріал з теми дослідження та обґрунтувати створення системи використання засобів мультимедіа у пропаганді здорового способу життя учнів початкових класів; *емпіричні* – методи збору інформації (анкетування, тестування, бесіда, вивчення освітнього процесу учнів початкових класів) для вивчення стану досліджуваної проблеми; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) проведений з метою перевірки ефективності засобів мультимедіа у пропаганді здорового способу життя учнів початкових класів; *методи математичної статистики* – порівняльні методи, кількісний і якісний аналіз здобутих даних.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що *теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено* систему пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа; *виявлено* сучасний стан проблеми пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів; *визначено* роль засобів мультимедіа в освітньому процесі початкової ланки освіти Нової української школи; *зібрано* методичний інструментарій, який є ефективними у процесі пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа; *здійснено* дефінітивну характеристику поняттєвого апарату дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні в освітній процес Степанівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Степанівської селищної ради Сумського району Сумської області системи

пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа. Основні положення та результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі початкової школи, а також у процесі написання курсових та магістерських робіт.

Апробація результатів та публікації. Основні положення та результати кваліфікаційної роботи доповідались та обговорювались на 1-й науково-практичній конференції: IV Всеукраїнській науково-практичній конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців «Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи» (28 квітня 2021 року, м. Суми, Україна). За результатами дослідження опубліковано 2 статті [74; 75].

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, висновків, списку використаних джерел (80 найменувань), додатків та містить 16 рисунків і 10 таблиць. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 93 сторінки. Основний текст дослідження викладено на 76 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ПРОПАГАНДИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІА

1.1. Дефінітивна характеристика поняттєвого апарату дослідження

З метою створення теоретичного фундаменту дослідження актуалізується уточнення термінів щодо пропаганди здорового способу життя учнів молодшого шкільного віку засобами мультимедіа. Відповідно до тематики цього дослідження, розглянемо дефініції таких понять: «здоров'я», «здоровий спосіб життя», «здоровий спосіб життя учнів початкових класів», «засіб», «мультимедіа», «пропаганда».

У суспільстві проблема здоров'я не існує окремо від особистості, вона виникає разом з особистістю і видозмінюється відповідно до її розвитку. Разом із прогресивними змінами в культурно-науковій сфері суспільства спостерігається динаміка трансформації у розумінні цього поняття, відтак загальноприйнятого трактування здоров'я як цілісної системи на сьогодні не існує. Щодо тлумачень окремого поняття у науковій психолого-педагогічній літературі, то існують різні підходи до його визначення. У науковій літературі пропонується понад 300 дефініцій «здоров'я».

Найбільш дискусійного характеру визначення поняття «здоров'я» набуло в період створення Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ) у Женеві. У результаті в преамбулі Статуту ВООЗ у 1948 році було подане наступне визначення: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад» [1, с. 36]. Також поняття «здоров'я» характеризували Т. Андрющенко [2], М. Гончаренко [12], В. Горашук [13], Н. Грінчук [16], Л. Дартау [77] та ін. Найбільш вагомим, на наш

погляд, та поширені тлумачення сутності терміну «здоров'я» нами систематизовано та подано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Тлумачення сутності поняття «здоров'я»

Зміст визначення	Джерело
Стан динамічної гармонії його фізичних, психічних, духовних і соціальних складників, наявність високих адаптаційних можливостей організму, що забезпечують повноцінну життєву активність особистості.	Т. Андрющенко [2, с. 20]
Динамічний стан людини, що визначається резервами механізмів самоорганізації її системи (стійкістю до впливу патогенних чинників), характеризується енергетичним, пластичним та інформаційним забезпеченням процесів самоорганізації, а також є основою прояву біологічних і соціальних функцій.	В. Горащук [14, с. 58]
Стан організму, за якого нормально функціонують усі його органи; той чи інший стан самопочуття людини.	В. Бусел [6, с. 455]
Такий стан організму, що дає можливість зберігати здоров'я.	Н. Зимівець [29, с. 37]
Саме той потенціал, який забезпечує людині можливість пристосуватися до змін навколишнього середовища, здолати хворобу, відтягнути старіння.	І. Калиниченко [37, с. 59]
Процес соціально-історичного розвитку психосоціальної і біологічної життєздатності населення в ряді поколінь, підвищення працездатності і продуктивності суспільної праці, вдосконалювання психофізіологічних можливостей людини.	Г. Капранова [38, с. 3]
Безперервна послідовність природних станів життєдіяльності, що характеризується здатністю організму до самозбереження й досконалої саморегуляції, вдосконалення соматичного й психічного статусу за оптимальної взаємодії органів і систем.	С. Кириленко [39, с. 26]
Стан людини, завдяки якому уможлиблюється повноцінне виконання соціальних функцій.	С. Лапаєнко [48, с. 112]
Нормальний психосоматичний стан і здатність людини оптимально задовольняти систему матеріальних і духовних потреб.	О. Балакірева [55, с. 108]
Природний феномен, порівняно стійкий стан, за якого особистість добре адаптована, зберігає інтерес до життя та досягає самореалізації.	В. Скляр [65, С. 18]
Здатність організму й особистості швидко та своєчасно пристосовуватись до умов, що змінюються, і виконання своїх соціальних функцій.	М. Хижняк [69, с. 33]
Цілісний багатовимірний динамічний стан, який розвивається в процесі реалізації генетичного потенціалу в умовах конкретного соціального та економічного середовища й дає змогу людині різною мірою здійснювати свої біологічні та соціальні функції.	В. Шахненко [72]

Підсумовуючи аналіз наведених визначень можемо стверджувати, що поняття «здоров'я» – це багатовимірний і, водночас, цілісний феномен

взаємоузгодженої життєдіяльності людини. Спираючись на наведені дефініції й у контексті проблематики цього дослідження розглянемо поняття «здоров'я» за двома критеріями: як динамічний стан, який здатний забезпечувати тривалість і якість життя, оптимальну працездатність, гармонійну взаємодію органів, систем організму. Відповідно тлумачення здоров'я можна назвати статичним, оскільки він характеризує самопочуття особистості у певний нетривалий проміжок часу. За другим критерієм здоров'я розглядається як процес докладання власних зусиль людини для самозбереження з метою здійснення активної життєдіяльності, змістова сутність визначень понять «здоров'я» зосереджена на взаємодії з оточуючим її соціальним та природним середовищем (І. Брехман, В. Горащук, В. Казначеев, Г. Царегородцев та ін.).

У межах цього дослідження, цікавою є думка Н. Яновської [73], яка розрізняє поняття «здоров'я» і «хвороба» з погляду їх наукового і ціннісного змісту. У зв'язку з цим автор виокремлює три рівні опису цієї цінності:

- біологічний, на якому споконвічне здоров'я передбачає досконалість саморегуляції організму, гармонію фізіологічних процесів і, як наслідок, максимум адаптації;
- соціальний, на якому здоров'я є мірою соціальної активності, діяльного ставлення індивіда до світу;
- особистісний, психологічний, за яким здоров'я – це не відсутність хвороби, а заперечення її, у розумінні подолання (здоров'я – не тільки стан організму, але і «стратегія життя»).

Як бачимо, кожне з означених вище сутностей поняття «здоров'я» акцентує увагу на різних аспектах психічної, індивідуальної і соціальної, духовної і фізичної організації життя особистості. Натомість у визначеннях присутня і низка спільних моментів. Основні з них наведемо нижче:

- гармонійність, урівноваження стану усіх функціональних систем, що забезпечують нормальну, тобто повноцінну життєдіяльність особистості;
- властивість адаптації і свободи особистості у пристосуванні її до довкілля;

- яскравість прояву інтелектуальних і вольових якостей;
- відсутність порушень у всіх (фізіологічних, психічних, соціальних) функціях людського організму, що забезпечують життя людини.

Узагальнюючи результати аналізу сутнісних ознак здоров'я, що використовуються різними авторами, М. Ястребов [76; 77] підкреслює, що все їх розмаїття може бути представлено кількома концептуальними моделями розуміння сутності здоров'я, головними серед них автор визначає наступність:

- медична модель здоров'я, базується на визначенні здоров'я, що вміщує в себе медичні ознаки і характеристики. Здоров'ям вважають відсутність хвороб і їх симптомів;

- біомедична модель здоров'я, згідно з якою здоров'я розглядається як відсутність у людини органічних порушень і суб'єктивних відчуттів нездоров'я. У цій моделі увага акцентується на природно-біологічній сутності людини, підкреслюється домінувальне значення біологічних закономірностей у життєдіяльності людини та в її здоров'ї;

- біосоціальна модель здоров'я, що базується на розумінні здоров'я у його біологічних і соціальних ознаках, що розглядаються в єдності. Натомість соціальним ознакам, при цьому, надається пріоритетне значення;

- ціннісно-соціальна модель здоров'я, відповідно до якої здоров'я є цінністю для людини, необхідною передумовою для повноцінного життя, задоволення її матеріальних і духовних потреб, участі у праці і соціальному житті, в економічному, науковому, культурному й іншому видах діяльності.

У більшості сучасних вітчизняних і зарубіжних праць здоров'я людини визначається як складний феномен, як об'єкт споживання, внесення капіталу, як індивідуальна і суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, що постійно взаємодіє з довкіллям, що, у свою чергу, постійно змінюється.

Спираючись на все вищенаведене можемо дійти висновку про те, що показником здоров'я є інтегрована якість повноцінного життя особистості. Складовими здоров'я є: фізичний, психічний, духовний

та соціальний компоненти, які графічно зображені на рис. 1.1 [1; 20 та ін.].

Рис. 1.1. Складові «здоров'я»

Дослідник А. Конончук та ін. переконують, що здоров'я людини формується під впливом низки факторів, класифікованих так: система охорони здоров'я становить близько 10 %, спадковість – 20 %, навколишнє середовище (екологія) – 20 %, умови і спосіб життя – 50 %. Аналіз поданих даних обґрунтовано доводить, що провідна роль у збереженні і зміцненні здоров'я людини полягає в її способі життя [1, с. 45].

Етимологічний аналіз категорії «здоровий спосіб життя» свідчить, що поняття «здоровий» розглядається у Великому тлумачному словнику сучасної української мови як «корисний для здоров'я» [6, с. 455]. Визначення терміну «спосіб» характеризується як «певна дія, прийом або система прийомів, що дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось» [6, с. 1375]. Стосовно дефініції «жити», то він має праслов'янське коріння і визначається у спорідненості з такими термінами як литовське «видужувати» (ставати здоровим), словацьке «лікувати» (спрямовувати до здоров'я), українське – вести той чи інший спосіб життя [6, с. 608].

Здоровий спосіб життя людини активно досліджувався як видатними педагогами минулих століть (А. Дістверг, Я. Коменський, Дж. Локк, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо та ін.), так і сучасними вченими різних галузей наук.

З позиції досліджуваного предмета нам найбільше імпонують трактування поняття «здоровий спосіб життя», що надаються представниками психолого-педагогічного напрямку. Зокрема, комплексне визначення поняття здорового способу життя, необхідне для розуміння системи педагогічної роботи, дає О. Вакуленко [4], яка трактує цю категорію як складне новоутворення особистості, у якому в органічній єдності взаємодіють інтелектуальні, емоційні, мотиваційні і вольові процеси, що відіграють важливу роль у формуванні здоров'я і свідчить про гармонійне формування цього феномену в умовах спеціально організованої діяльності. Дослідник Л. Ващенко [5] характеризує сутність означеного поняття як активну діяльність, спрямовану на збереження і зміцнення здоров'я, що здійснюється з урахуванням психологічних, соціальних і природних чинників та передбачає гармонійні взаємини з навколишнім середовищем і активне ставлення до збереження власного здоров'я.

Цінним, у контексті цього дослідження є доробок Т. Андрющенко [2], в якому здійснено дослідження формування здорового способу життя учнів молодшого шкільного віку. Автор стверджує, що здорову особистість необхідно виховувати від самого народження, особливо поглиблюючи педагогічний вплив у період початкової ланки освіти. У цей час важливі збереження і зміцнення здоров'я, що здійснюється з урахуванням психологічних, соціальних й природних чинників та передбачає гармонійні взаємини з навколишнім середовищем і активне ставлення до збереження власного здоров'я.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо дійти висновку, що феномен «здоровий спосіб життя учнів початкових класів» визначаємо як сукупність набутих дитиною валеологічних знань, умінь і навичок щодо власного здоров'я та здоров'я інших; усвідомлення цінності і необхідності їх дотримання в процесі здоров'язбережувальної життєдіяльності, що віддзеркалюється в гармонійному розвитку учнів початкових класів.

Вагомими для нашого дослідження є чинники, що впливають на формування уявлень стосовно здорового способу життя дітей, що були визначені та структуровані науковицею В. Бутенко [3] (див. рис. 1.2).

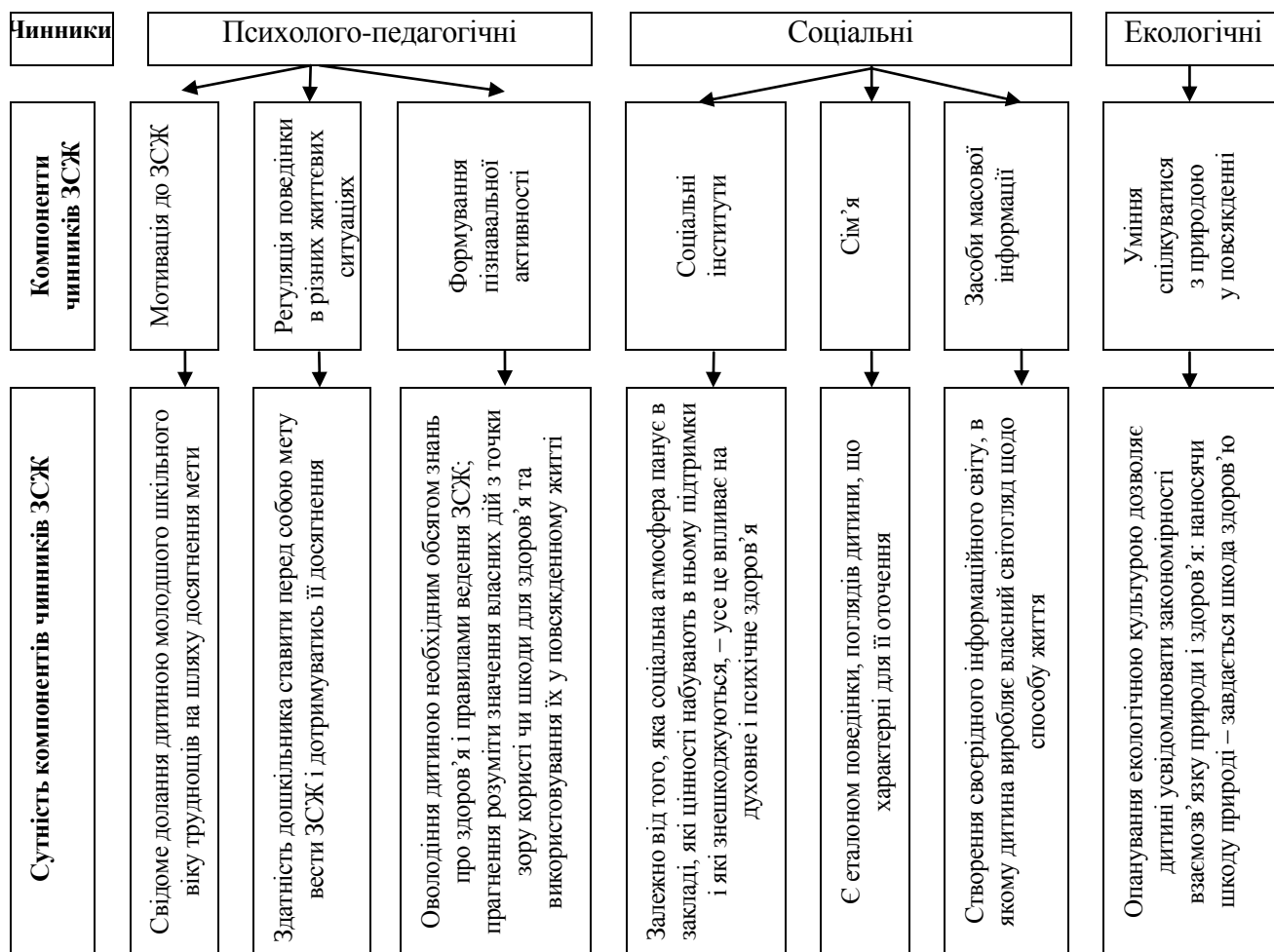

Рис. 1.2. Чинники формування уявлень щодо здорового способу життя дітей (за В. Бутенко)

Оскільки зрозумілим стає невідривність здорового способу життя від його формування, наступним розглянемо сутність поняття «формування» ЗСЖ учнів початкових класів. Спираючись на аналіз джерел [13; 16 та ін.] щодо тлумачення терміну «формування», сутність поняття «формування здорового способу життя учнів молодшого шкільного віку» визначено нами як складний цілеспрямований процес становлення індивідуальної інтегративної якості учня початкових класів, що визначається здатністю розв'язувати питання

збереження здоров'я за реальних життєвих умов, і відбувається в результаті оволодіння ним сукупністю знань, умінь і навичок здорового способу життя.

Як видно з Рис. 1.2, одним із чинників формування здорового способу життя є його пропаганда через засоби масової інформації. Тому актуальним вбачаємо визначення сутності феномену «пропаганда». Доречним, у межах нашого дослідження, вважаємо тлумачення означеної категорії як форму комунікації, спрямовану на поширення фактів, доказів щодо здоров'я, здоров'язбереження, здорового способу життя з метою впливу на учнів початкових класів.

За логікою дослідження наступною розглянемо дефініцію поняття «засіб». У межах проблематики дослідження скористаємося визначенням Т. Заєкіної [27], яка поняття «засіб», як педагогічну категорію, трактує у відповідності до сучасних довідників, як прийом або спеціальну дію, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; те, що слугує знаряддям у якій-небудь дії, справі. Щодо поняття «засіб формування», то доречним є визначення П. Гусак [17, с. 15], яка трактує його як різноманітні матеріали і знаряддя освітнього процесу, завдяки яким більш успішно засвоюються знання і вміння. Стосовно нашого дослідження можна стверджувати, що засіб формування здорового способу життя – це компонент освітнього процесу, реалізація якого сприяє оволодінню учнями початкових класів вміннями і навичками набуття відповідних рис ЗСЖ.

Розглянувши аспект здоров'язбереження учнів початкових класів перейдемо до розгляду дефініції поняття «мультимедіа». Згідно з Концепцією Нової української школи, в школах передбачається обов'язкове використання онлайн сервісів, комп'ютерних та мультимедіа технологій [41].

На думку Н. Мисліцької [53, с. 28], мультимедійні технології – система проєктування і організації взаємодії педагога й учнів, в результаті якої створюються умови для переживання ситуації успіху в освітній діяльності та формується їх життєвий досвід із застосуванням адекватних цілей, форм,

методів, засобів, що гарантують досить високий рівень їхньої ефективності, у тому числі з подальшим відтворенням і тиражуванням.

На сучасному етапі мультимедійні засоби виступають важливою освітньою технологією через власну цікавість та інноваційність. Учні початкової школи та їхні батьки з педагогами використовують інтерактивні цифрові медіа для навчання та розваг [62]. Нам близьке визначення надане В. Заболотним [22, с. 15], який зазначає, що мультимедійні технології для учнів початкових класів мають чіткі навчальні цілі та ефективні стратегії навчання, що розробляються експертами, відповідно до потреби та здібностей учнів обраної нами вікової категорії. Саме мультимедійні технології підвищують ефективність освітнього процесу, сприяють мотивації та саморозвитку учнів початкових класів.

На сьогодні очевидним є те, що мультимедійні технології одні з найбільш перспективних, а також популярних напрямів інформативності сучасної освіти.

Беручи до уваги надані вище дефініції, було охарактеризовано поняттєвий апарат дослідження. На підставі аналізу наукової літератури щодо пропаганди здорового способу життя учнів початкової школи засобами мультимедіа схарактеризовано поняття «здоров'я» за двома критеріями як динамічний стан, що здатний забезпечувати тривалість життя, оптимальну працездатність, гармонійну взаємодію органів, систем організму, й як процес докладання власних зусиль для самозбереження з метою здійснення активної життєдіяльності особистості. Обґрунтовано сутність поняття «здоровий спосіб життя учнів початкової школи» як сукупність набутих дитиною валеологічних знань, умінь і навичок щодо власного здоров'я та здоров'я інших; усвідомлення цінності і необхідності їх дотримання в процесі здоров'язбережувальної життєдіяльності, що віддзеркалюється в гармонійному розвитку учнів початкових класів. Слід зазначити, що використання мультимедіа у пропаганді здорового способу життя в освітньому процесі загалом, та учнів початкової школи зокрема має характеризуватися застосуванням адекватних цілей, форм, методів, засобів, що гарантують підвищення ефективності освітньої діяльності

вчителя початкових класів, у тому числі з подальшим відтворенням і тиражуванням процесу та результатів їхньої діяльності.

За логікою дослідження наступним розглянемо сучасний стан проблеми пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів.

1.2. Сучасний стан проблеми пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів

З метою виявлення ефективності пропаганди здорового способу життя учнів початкової школи нами було організовано й проведено констатувальний педагогічний експеримент, мета якого була конкретизована такими завданнями:

- 1) визначити основні компоненти здорового способу життя учнів початкових класів;
- 2) підібрати методики для діагностики рівнів сформованості здорового способу життя учнів початкових класів;
- 3) сформулювати й охарактеризувати критерії оцінювання та рівні сформованості здорового способу життя учнів початкових класів;
- 4) виявити рівень сформованості здорового способу життя учнів початкових класів;
- 5) провести якісний і кількісний аналіз результатів дослідження.

З'ясовуючи ціннісне ставлення до здоров'я учнів початкових класів як мету й результат формування здорового способу життя в освітньому процесі, необхідно визначити критерії, показники та рівні його сформованості.

Відповідно до фокусу цього дослідження було визначено перелік показників сформованості ЗСЖ учнів початкових класів.

Нами було схарактеризовано три компоненти сформованості ЗСЖ: когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий. Охарактеризуємо їх детальніше:

– до першого когнітивного компонента відноситься сукупність уявлень, знань про себе, здоров'я, здоровий спосіб життя, фактори, що впливають на здоров'я, визначають спосіб життя, значення здоров'я та здорового способу життя для людини тощо;

– для другого емоційно-ціннісного компонента характерною є сукупність емоцій, переживань, почуттів, пов'язаних із здоров'ям та способом життя, місця здоров'я у системі життєвих цінностей особистості тощо;

– щодо третього поведінкового компоненту, то він обумовлений сукупністю вчинків і дій, від яких залежить збереження, зміцнення, формування здоров'я або його виснаження.

Проілюструємо означені компоненти через відповідні критерії та показники (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2

**Критерії та показники сформованості ЗСЖ
учнів початкових класів**

Компоненти сформованості ЗСЖ	Критерії сформованості ЗСЖ	Показники критеріїв сформованості ЗСЖ
Когнітивний	Уявлення та знання про здоров'я та здоровий спосіб життя	Уявлення та знання про складові здоров'я, його значення для життя людини.
		Уявлення та знання про фактори, що впливають на здоров'я учня у процесі навчання.
		Уявлення та знання про здоровий спосіб життя учня, його значення для життя людини.
Емоційно-ціннісний	Вмотивованість до збереження здоров'я	Місце здоров'я в системі життєвих цінностей учня.
		Інтерес до проблем здоров'я у процесі життєдіяльності учня.
		Мотивація на здоровий спосіб життя учня.
Поведінковий	Здоров'я-збережувальні дії та вчинки	Дотримання норм і правил здорового способу життя у школі та вдома.
		Саморегуляція здоров'язбережувальних дій та вчинків.
		Відповідальна поведінка в усіх сферах життєдіяльності щодо збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я інших.

У педагогічному експерименті щодо перевірки в учнів початкових класів

сформованості здорового способу життя взяло участь 54 учні Степанівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Степанівської селищної ради Сумського району Сумської області. До ЕГ увійшло 28 дітей 3-А класу. До КГ увійшли 26 дітей 3-Б класу.

Провідною метою констатувального етапу експерименту було виявлення вихідного рівня сформованості в учнів початкових класів ЗСЖ за виявленими критеріями та показниками із застосуванням опитування та анкетування.

На початковому етапі нами було опитано 5 вчителів з метою виявлення рівня реалізації формування здорового способу життя в практиці Нової української школи. Опитування вчителів дозволило дійти висновку, що: вчителі не в повній мірі проводять роботу з формування в учнів здорового способу життя. Більшість опитаних педагогів (60%) вважають себе недостатньо підготовленими (теоретично та практично) до формування в учнів початкових класів здорового способу життя. Тільки 20% викладачів відзначили, що інтенсивно впроваджують технології формування в учнів початкових класів здорового способу життя, інша частина – 80% вчителів, зазначили, що не знайомі з усіма можливостями уроку Нової української школи з метою формування в учнів здорового способу життя.

Учителі також наголосили на тому, що засоби навчання, які використовуються на заняттях для формування в учнів здорового способу життя, не завжди відповідають змісту; вчителі періодично використовують комп'ютер із відповідним програмним забезпеченням для ознайомлення учнів з основами формування здорового способу життя, проте на цьому все.

Для реалізації констатувального етапу експерименту було використано відповідні форми анкетування (див. Додатки А, Б, В). Після проведення анкетування дані було узагальнено та переведено у відсотки (для зручності відсотки були округлені до цілих чисел). Результати анкетування за показниками критерію когнітивного компоненту «Уявлення та знання про здоров'я та здоровий спосіб життя» дозволяються дійти висновку, що для більшості учнів (середній відсотковий показник ЕГ – 41,3%, КГ – 46%)

характерний середній рівень сформованості показників цього критерію, найменша чисельність учнів (середній відсотковий показник ЕГ – 16%, КГ – 10,6%) виявила високий рівень сформованості показників цього критерію, усі інші учасники експерименту виявляють низький рівень за цим показником (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Характеристика сформованості показників когнітивного компоненту ЗСЖ в учнів початкових класів, у %

Показники	Рівні	Низький		Середній		Високий	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Уявлення та знання про складові здоров'я, його значення для життя людини.		43	42	39	46	18	12
Уявлення та знання про фактори, що впливають на здоров'я учня у процесі навчання.		39	42	46	50	15	8
Уявлення та знання про ЗСЖ учня, його значення для життя людини.		46	46	39	42	15	12

Середні значення показників за ЕГ та КГ проілюстровано на рисунку 1.3.

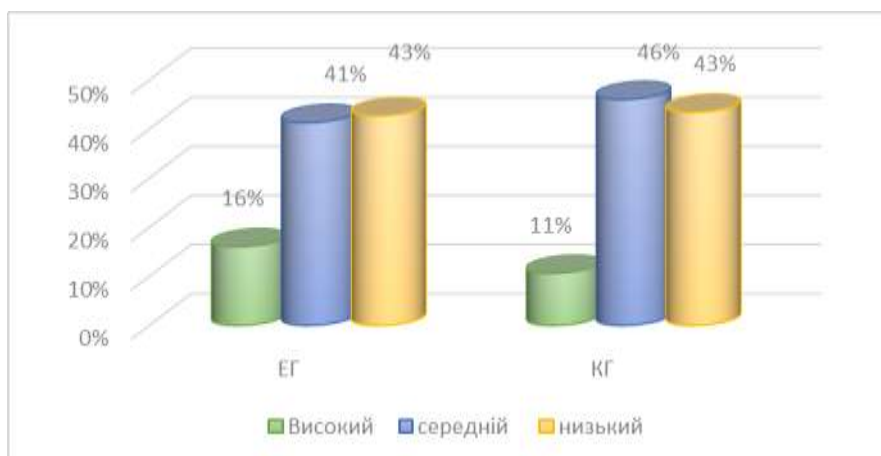

Рис. 1.3. Середні показники рівнів сформованості когнітивного компоненту ЗСЖ в учнів початкових класів

Також необхідно звернути увагу на нерівномірність розподілу учнів за рівнями сформованості когнітивного критерію «Уявлення та знання про здоровий спосіб життя» характерні зміни, що свідчить про недосконалість

традиційного освітнього процесу для формування знань про здоров'я та здоровий спосіб життя і необхідність посилення формування здорового способу життя учнів.

Щодо емоційно-ціннісного компоненту відповідно до критерію «Вмотивованість до збереження здоров'я», то результати анкетування за його показниками наведено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

**Характеристика сформованості емоційно-ціннісного компоненту ЗСЖ
в учнів початкових класів, у %**

Показники	Рівні		Низький		Середній		Високий	
			ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Місце здоров'я в системі життєвих цінностей учня.			30	27	50	48	20	25
Інтерес до проблем здоров'я у процесі життєдіяльності учня.			33	31	46	50	21	19
Мотивація на здоровий спосіб життя учня.			30	31	50	50	20	19

Аналізуючи отримані результати можемо стверджувати, що для учнів більш притаманний середній рівень його сформованості (середній відсотковий показник ЕГ і КГ – 49%). Усе це підтверджує провідне місце здоров'я серед життєвих цінностей учнів початкових класів. У той же час, учнів з високим рівнем його сформованості менше четвертої частини (середній відсотковий показник ЕГ – 20,5%, КГ – 21%). Це також опосередковано свідчить про недостатність традиційних форм, методів і засобів формування здорового способу життя учнів початкових класів.

Узагальнені середні результати за показниками цього критерію проілюстровані на рисунку 1.4.

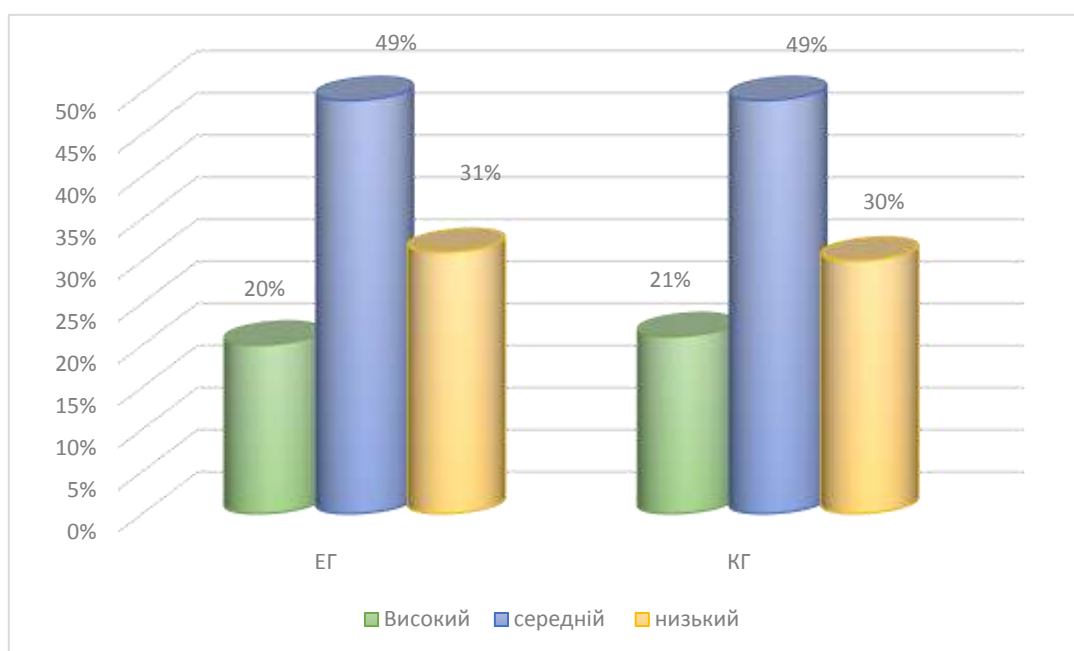

Рис. 1.4. Середні показники рівнів сформованості емоційно-ціннісного компоненту ЗСЖ учнів початкових класів

Щодо поведінкового компоненту критерію «Здоров'язбережувальні дії та вчинки», то результати анкетування (див. табл. 1.4) показали, що для учнів початкових класів більш притаманний низький рівень його сформованості (середній відсотковий показник ЕГ – 52%, КГ – 53%). Осіб із високим рівнем надзвичайно мало у % (середній відсотковий показник ЕГ – 13%, КГ – 16%).

Таблиця 1.4

Характеристика сформованості поведінкового компоненту ЗСЖ в учнів початкових класів, у %

Показники \ Рівні	Низький		Середній		Високий	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Дотримання норм і правил здорового способу життя у школі та вдома.	50	54	36	27	14	19
Саморегуляція здоров'язбережувальних дій та вчинків.	53	50	33	35	14	15
Відповідальна поведінка в усіх сферах життєдіяльності щодо збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я інших.	53	54	36	31	11	15

Узагальнені середні результати за показниками поведінкового критерію ЗСЖ в учнів початкових класів проілюстровані на рисунку 1.5.

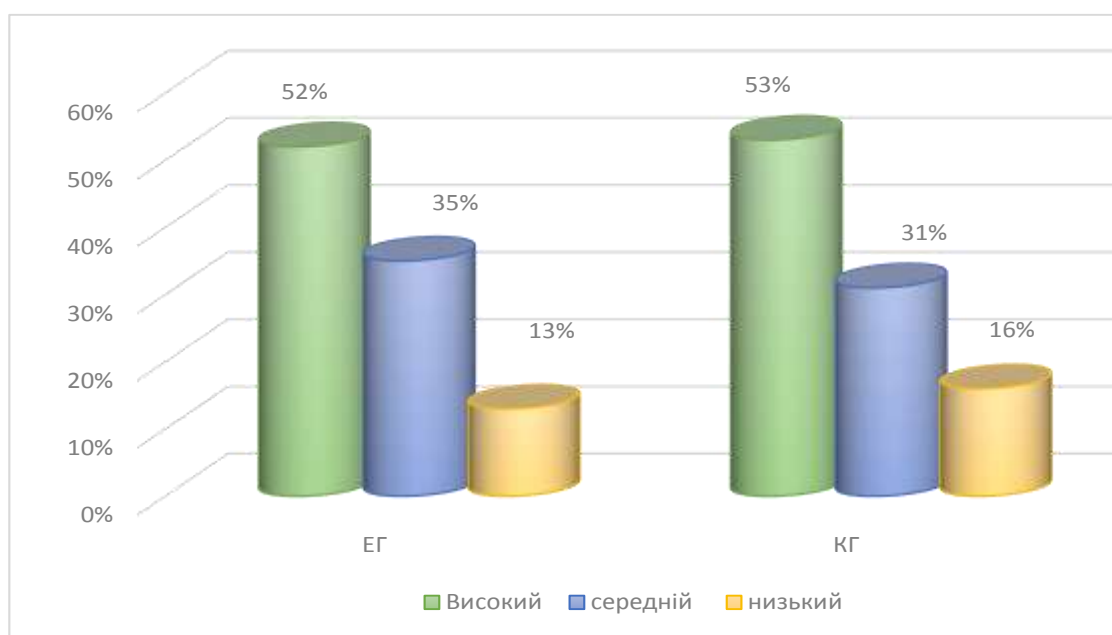

Рис. 1.5. Середні показники рівнів сформованості поведінкового компоненту ЗСЖ в учнів початкових класів

Отже, проведені дослідження, дозволяють стверджувати, що найкраще в учнів початкових класів розвинуті показники емоційно-ціннісного компоненту критерію «вмотивованість до збереження здоров'я», що підтверджується отриманими даними. Найгірші показники сформованості ЗСЖ виявлені для поведінкового компоненту. Все це дозволяє констатувати декларативність знань і ціннісних орієнтацій учнів початкових класів, які не одержали власної реалізації у вміннях та навичках і не стали частиною способу життя школярів. Отже, результати проведеного нами експерименту свідчать про необхідність посилення роботи в напрямі формування ЗСЖ учнів початкових класів, тому подальші наукові пошуки ми здійснимо через дослідження питання ролі засобів мультимедіа в освітньому процесі початкової ланки освіти.

1.3. Роль засобів мультимедіа в освітньому процесі початкової ланки освіти Нової української школи

Використання мультимедійних засобів в освітньому процесі є актуальною проблемою у сучасній шкільній педагогіці. Діяльність на основі цифрових медіа в ЗЗСО залучає учнів до спільного навчання, міркування, вирішення проблем, що вважалися надто складними для розуміння і виконання в означеному віковому періоді.

Спираючись на результати наукових пошуків В. Заболотного [23, с. 12] можемо стверджувати, що заняття, на яких використовуються мультимедіа технології й мультимедіа сприяють зацікавленню учнів початкових класів, ці технічні засоби розвивають їх цікавість й увагу. Багато цифрових медіа продуктів для учнів призначені для навчання мов та навичок готовності до читання, наприклад, як алфавіт, розпізнавання та побудови слів тощо.

Ефективність мультимедійного супроводу занять в ЗЗСО загалом, та її початкової ланки, зокрема, визначається колом сфери їх застосувань [23, с. 12] (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Ефективність мультимедійних засобів у ЗЗСО

До основних видів мультимедійних технологій, що мають позитивну тенденцію для застосування в освітньому процесі початкової школи відносять цифрові технології, слайд шоу, відеофрагменти, 3D малюнки і моделі, короткі анімації, інтерактивні моделі малюнки, допоміжні матеріали (різного виду таблиці тощо), мультимедійні презентації, навчально-ігрові програми тощо. Охарактеризуємо детальніше найбільш вживані з них в початковій школі відповідно до проблематики нашого дослідження.

Мультимедійні презентації – це продукт, який містить зображення і дані, що супроводжуються звуком, відео, анімацією (що є трьома основними компонентами мультимедіа) та іншими візуальними ефектами [23, с. 110]. Використання на заняттях таких презентацій допомагає побудувати освітній процес на основі психологічно коректних режимів функціонування уваги, пам'яті, гуманізації змісту навчання і педагогічних взаємодій, реконструкції освітнього процесу і розвитку з позицій цілісності. Під час презентацій уроки стають емоційно-забарвленими та привабливими, що викликає в учнів початкових класів зацікавленість і є прекрасним демонстраційним матеріалом, що сприяє гарній результативності уроку.

Навчально-ігрові програми – програмні засоби, за допомогою яких педагог має можливість спрямувати діяльність учня початкових класів на досягнення певної дидактичної мети в ігровій формі [63]. Означений вид комп'ютерних ігор розроблених спеціально для реалізації дидактичних цілей. Навчально-ігрові програми мають різний зміст: ігровий – одержання учнем «винагороди» після досягнення ігрової мети; навчальний і розвивальний – набуття й розвиток знань, умінь і навичок.

Ми погоджуємося з думкою М. Головцової [10], яка визначає ряд мультимедіа засобів, що можуть застосовуватися на уроках в початковій школі. Серед них:

- програмні засоби загального призначення, такі як Word, Excel, Power Point. Крім того, може застосовуватися програмне забезпечення

інтерактивної дошки. Ці програми забезпечують розробку різних електронних ресурсів по різних темах і для різних предметів;

- мережеві сервіси – це ресурси в мережі Інтернет, що надають можливості створення власних цифрових ресурсів – ігор, вправ, тестів, опитувань. До таких сервісів можна віднести наступні сервіси: LearningApps (для створення навчальних ігрових додатків), Goggle (для розробки ментальних карт), Tilda (підготовка лонгвідів), Linoit.com (розробка інтерактивних полотен) і багато інших. Сучасні мережеві сервіси забезпечують швидку і зручну розробку власних електронних освітніх ресурсів;

- існують спеціалізовані математичні конструктори, які вирішують специфічні завдання: побудови графіків, виконання розрахунків. До таких сервісів відносять Desmos, Geogebra, MathCad, Wolfram Alpha;

- хмарні технології забезпечують зручний доступ до загальних ресурсів (документів, презентацій, таблиць). Найбільш відомими хмарними сервісами є сервіс Google, Office 365.

Згідно досліджень Т. Засекої [28], найчастіше застосовуються наступні засоби із залученням комп'ютера. Розглянемо їх детальніше.

1. Програмні системи контролю знань, до яких відносяться опитувальники і тести. Головна їхня перевага – швидка, зручна, неупереджена і автоматизована обробка отриманих результатів. Головний недолік – негнучка система відповідей, що не дозволяє випробуваному проявити свої творчі здібності.

2. Системи віртуального експерименту – це програмні комплекси, що дозволяють учню проводити експерименти в «віртуальній лабораторії». Головна їхня перевага – вони дозволяють проводити такі експерименти, що в реальності були б неможливими з міркувань безпеки, тимчасових характеристик тощо. Головний недолік подібних програм – природна обмеженість закладеної в них моделі, за межі якої той кого навчають вийти не може в рамках власного віртуального експерименту.

3. Навчальні презентації, що активно застосовуються в роботі. Навчальний матеріал, який подано за допомогою навчальних мультимедійних презентацій дозволяє за короткий термін (час) подати великий об'єм навчального матеріалу через концентрацію головних (основних) думок теми, що вивчається за допомогою цікавої подачі, утримання уваги на матеріалі через зміну слайдів тощо. Методист К. Задорожний [36] зазначає, що використання мультимедіа презентацій можливе на усіх етапах уроку початкової школи. Для створення презентацій в основному використовується програма Power Point. Цей комп'ютерний засіб цікавий тим, що його може створити будь-який вчитель, який має доступ до комп'ютера.

4. Електронний підручник – інформаційна система (програмна реалізація) комплексного призначення, що забезпечує, за допомогою єдиної комп'ютерної програми, без звернення до паперових носіїв інформації, реалізацію дидактичних можливостей засобів інформаційно-комунікаційних технологій у всіх ланках дидактичного циклу освітнього процесу: постановка пізнавального завдання, подача змісту навчального матеріалу, організація застосування первинно отриманих знань (організація діяльності з виконання окремих завдань, у результаті чого відбувається формування наукових знань), зворотний зв'язок, контроль діяльності учнів початкових класів, організація підготовки до подальшої освітньої діяльності (завдання орієнтирів для самоосвіти, для читання додаткової літератури) [46].

5. Електронний робочий зошит – посібник для роботи з матеріалом за поданими у ньому темами, відповідно до календарного планування; використовується для закріплення тем з метою збільшення обсягу практичної діяльності й різноманітності вмісту, форм роботи учнів початкових класів [46]. Основні принципи створення електронного робочого зошита – забезпечення можливості застосування на заняттях, при проведенні практичної роботи, у процесі виконання самостійної роботи, при виконанні індивідуальних і завдань випереджаючого характеру, у процесі реалізації рейтингового контролю навчальних досягнень учнів початкових класів, індивідуалізації

навчання і застосування дистанційної форми навчання; використання завдань із зазначенням рівня складності для оптимізації результатів контролю (наприклад, (*), (**)) – завдання підвищеної складності) тощо.

6. Інтерактивна дошка, як сучасний засіб навчання, забезпечує ряд переваг при організації уроку в початковій школі. Вона підсилює подачу навчального матеріалу, дозволяючи вчителю активно працювати з web-ресурсами, дає більше можливостей для взаємодії з учнями та обговорення досліджуваного матеріалу на уроці, робить їх цікавими і захоплюючими для учнів початкових класів [46]. Крім вирішення проблеми мотивації учнів початкових класів, інтерактивна дошка вирішує й ряд інших проблем, безпосередньо торкаючись організації педагогічного процесу. За допомогою її використання поєднують інтерактивні й традиційні методи організації освітньої діяльності, дає можливість працювати практично з будь-яким програмним забезпеченням; реалізовувати різні прийоми індивідуальної й колективної роботи учнів початкових класів; дає можливість учням бути активними учасниками уроку.

7. Інтерактивний стіл (interactive touch table) – мультимедійний центр нового покоління, що дозволяє вільно взаємодіяти з інтерактивними програмами одночасно кільком користувачам. Інтерактивний стіл дозволяє ефективно залучати учнів до освітнього процесу. Управління інтерактивною поверхнею столу регулюється дотиком. В ігровій формі учні початкових класів навчаються за допомогою розвиваючих програм у вигляді ігор за допомогою звукових ефектів, супроводу відеоряду, логічних задач тощо. Інтерактивний стіл вважається революційним мультисенсорним комп'ютером, який дозволяє інтуїтивно зрозумілим способом взаємодіяти з контентом, без використання інших пристроїв [50].

8. У вітчизняній шкільній практиці почали використовувати QR-коди. Закодувати під даний код можливо відео з певного сайту або сторінку internet-мережі, номер телефону. В освітніх цілях можна: закодувати посилання, що спрямовують учнів початкових класів на освітній web-сайт з інформацією,

що допомагає вирішити конкретну задачу; розмістити такі коди на інформаційних, новинних стендах; використовувати QR-код прямо на уроці, у вигляді закодованих завдань контрольної роботи або тесту для перевірки засвоєння навчального матеріалу учнями початкових класів тощо. Для створення тестів можна використовувати сервіс ClassTools. За допомогою QR-кодів можна організовувати і різні екскурсії. У багатьох музеях використовується ця технологія. Екскурсоводи роздруковують заздалегідь заготовлені QR-коди, розміщують їх близько певних експонатів, тим самим ще більше збагачуючи виставку різної та цікавої для відвідувача інформацією (посилання на альбом з фото, або посилання на відео з цим експонатом тощо). Особливістю QR-кодів є те, що вони здатні зберігати в собі невеликі за обсягом тексти й без підключення до Інтернету. Для зчитування QR-кодів на даний час існує величезна кількість спеціальних програм (майже для кожної моделі телефону підійде додаток ReaderKaiwa [68]).

Варто зазначити, що Концепція «Нової української школи» [59] дала поштовх масовій комп'ютеризації ЗЗСО із залученням мережі Інтернет в шкільну освіту. Проте, варто зазначити, без чіткого визначення місця мережі Інтернет не буде ефективним у навчанні. Слід зазначити, що мережа Інтернет на уроці в початковій школі буде ефективною при реалізації освітніх задач. Розкриємо їх детальніше.

1. По-перше, основною метою має бути знаходження додаткової навчальної інформації зі збереженням її на цифрових носіях для подальшого багаторазового використання різними користувачами.

2. По-друге, можливе відшукування принципово нову інформацію, зіставляти її з уже відомою, тобто створити проблемну ситуацію, ініціювати конструктивне спілкування. Тим більше цей матеріал цінний тому, що його немає в підручниках. Упродовж обговорення учні початкових класів висловлюють власну думку і власне ставлення до цієї проблеми.

3. По-третє, може бути поставлена задача зробити огляд (аналітичний огляд, доповідь тощо) за сформульованою заздалегідь темою, що може оцінюватися як проектна робота.

Особливістю викладання на початковій ланці ЗЗСО є необхідність демонстрації різних форм наочності на всіх етапах уроку: при опитуванні, при поясненні нового матеріалу і в процесі закріплення нових знань. Встановлено, що ефективність засвоєння матеріалу при використанні лише словесних методів викладу знаходиться в межах 10-15%, при використанні тільки зорової наочності засвоєння зростає до 25%, а при одночасному застосуванні звукової і зорової інформації ефективність засвоєння матеріалу досягає вже 65% [8, с. 10].

Доречним буде навести класифікацію Л. Корсунської, яка виділяє найпоширеніші мультимедійні засоби, що використовуються в умовах початкової школи ЗЗСО (рис. 1.7) [46, с. 77].

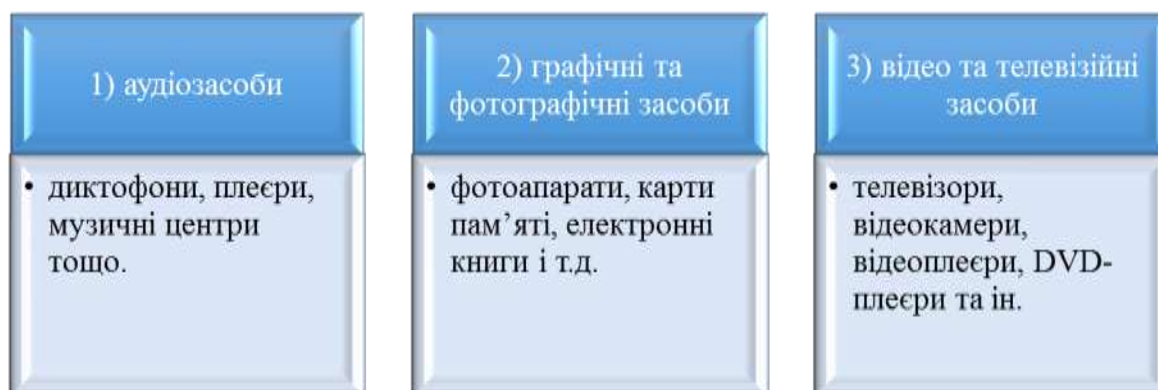

Рис. 1.7. Мультимедійні засоби, що використовуються в умовах ЗЗСО

Дослідниця Н. Тихомирова [68] виділяє мультимедійні технології, що реалізуються за допомогою специфічних засобів навчання в ЗЗСО, основними з яких є:

1. Інтерактивні дошки. В освітньому процесі задіяні дві інтерактивні дошки (одна розташована в комп'ютерному класі, інша – у кабінеті методиста). Способи застосування інтерактивної дошки в спільну діяльність педагога з учнями початкових класів в школі пов'язані з фантазією. Інтерактивна дошка робить навчання учнів більш привабливим і захоплюючим.

2. Конструктори LEGO. Робототехніка. Робототехніка в школі – не просто заняття з конструювання, а потужний інноваційний освітній інструмент. Робототехніка має високу ефективність у виховному процесі, вона успішно вирішує проблему соціальної адаптації учнів початкових класів практично всіх вікових груп. Заняття робототехнікою – це своєрідне тренування навичок.

3. Електронні конструктори. Електронний конструктор включає десятки елементів, з яких учні початкових класів можуть скласти електричні кола. Поєднуючи за схемою вимикачі, лампочки, світлодіоди, електромотор та інші елементи електроніки, вихованці збирають музичні дзвінки, сигналізацію, вентилятор і багато іншого. Учні початкових класів складають електронний конструктор в самостійній діяльності, частіше підгрупою під керівництвом учителя. Займаючись з електронним конструктором, учні, отримують основні знання з електрики і електроніки.

Наступним етапом здійснимо аналіз можливостей мультимедіа гри з точки зору ефективності підвищення освітнього процесу учнів початкових класів.

У психолого-педагогічній літературі можна зустріти різні класифікації комп'ютерних ігор, єдиної класифікації на сьогоднішній день не існує. Найбільш оптимальною є класифікація на основі розподілу ігор за змістом і роллю гравця. Скорочено подамо класифікацію комп'ютерних ігор (див. табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Класифікація комп'ютерних ігор

Назва	Опис
1	2
Комп'ютерні головоломки і традиційні ігри	Бувають стратегічні і динамічні. Розвивають логічне мислення, кмітливість, реакцію, вміння швидко оцінювати ситуацію.
Аркади	Завдання гравця – керувати рухами віртуального героя, проходити лабіринти, перешкоди, справлятися з труднощами.
Стратегії	Моделювання процесу управління з метою розвитку власного віртуального персонажа. Для молодших школярів характерно застосовувати тільки ігри з елементами стратегії.

Продовження таблиці 1.5

1	2
Симулятор	Гравець знаходиться в певних умовах, ситуаціях. Він повинен своїми діями моделювати реальність. Такі ігри не тільки розвивають моторику, увагу і пам'ять, але і розширюють уявлення школяра про навколишній світ.
Ігри-оповідання	Ігри з динамічним сюжетом, що вимагають постійного втручання гравця.

Щодо освітніх програм, то вони були класифіковані нами на підгрупи виходячи з освітньої мети педагога, сюжетної тематики і завдань, що треба виконати з метою розвитку особистості. Нижче подано класифікацію:

- а) розвиваючі програми;
- б) навчальні програми;
- в) програми-експериментування;
- г) програми-забави;
- д) комп'ютерні діагностичні програми [38, с. 22].

Далі представлено докладний опис всіх підгруп навчальних програм.

Розвиваючі програми. Це комп'ютерні програми «відкритого» типу. Вони використовуються з метою формування і розвитку в учні початкових класів розумових здібностей, умінь прогнозувати, здатності співвідносити свої дії з управлінням комп'ютером. Розвиваючі програми сприяють розширенню фантазії, поліпшенню творчого потенціалу учнів початкової школи. У розвиваючих програмах немає конкретної мети – вони виступають лише інструментами для самореалізації і для самовираження учня. До програм цього типу для учнів початкових класів відносять:

- графічні редактори, «розмальовки», конструктори, що дозволяють малювати на екрані прямими, звивистими і кривими лініями, геометричними фігурами, великими мазками;
- популярні текстові редактори для створення, зміни, зберігання і друку текстів;
- «Конструктори реальності» – програми, що створюють повну віртуальну реальність, гравець – режисер дій свого підопічного персонажа;

- «Музичні редактори», використовувані для створення, зберігання та відтворення звуків (мелодій) у нотній формі викладу;
- «Конструктор казок», програми, що з'єднують можливості текстового і графічного редакторів одночасно для створення і відтворення ілюстрованих казок або оповідань.

Для успішної роботи з розвиваючими програмами передбачається грамотне використання педагогічних методик. Так, навчальні програми передбачають вирішення в ігровій формі однієї дидактичної задачі. Такі програми навчають рахунку, алфавіту, письму, читанню, складанню словосполучень і пропозицій, іноземних мов, орієнтації в просторі. У навчальних програмах можуть бути закладені елементи патріотичного, екологічного, морального виховання.

Програми-експериментування. У цих програмах мета і правила не визначені остаточно, але приховані в сюжеті. Для вирішення ігрової проблеми учнів початкової школи повинні самостійно, шляхом підбору і експерименту, дійти до оптимального способу дії, що приведе до досягнення мети.

Програми-забави. Програми-забави не несуть в собі завдання навчити молодших школярів чогось або виробити якісь навички, а слугують для емоційного розвантаження, дають можливість розважитися. Часто такі програми представляють перегляд міні-мультфільму [68].

Комп'ютерні діагностичні програми. Перераховані вище програми в пунктах а), б) можуть бути діагностичними, оскільки педагог зрозуміє рівень підготовки школяра, подивившись на процес і результат його гри.

Однак більш точно визначити рівень знань, умінь і навичок молодших школярів допоможуть комп'ютерні діагностичні програми. Вони являють собою адаптивні психологічні та педагогічні тести у вигляді гри. При цьому існує можливість фіксувати дані кожного учня і відслідковувати динаміку його результатів. За отриманими даними буде можливо будувати коригувальну роботу.

Дослідниця А. Пластюк [63, с. 38] у своїх працях довела, що мультимедійні засоби містить колосальний потенціал для розвитку особистості учнів початкових класів: збагачує його інтелект, формує естетичну культуру, комунікативні навички, соціалізується і навіть розвиває фізичні якості.

Так, естетична культура учнів початкових класів формується завдяки елементам мистецтва в комп'ютерних іграх або програмах. Багато ігор побудовані за мотивами народних казок, а це залучає учнів початкових класів до народної культури (фольклору). Яскраві картини великих художників, супровід заняття класичною музикою, елементи поезії – усе це включає в себе безпосередньо освітню діяльність з використанням комп'ютерної техніки, притому вищенаведене не нав'язується учню, а лише супроводжує процес гри.

Розвитку комунікативних навичок сприяє робота за комп'ютером. Формується вміння чути правила, виокремлювати важливу інформацію, задавати питання і відповідати на запитання. У парі відпрацьовується вміння домовлятися, прислухатися до думки іншого, відстоювати власну точку зору, йти на компроміс, виробляти спільну стратегію для досягнення мети. У процесі гри збагачується словниковий запас.

Також розвивається моторна координація рухів, тобто зв'язок між візуально сприйнятою інформацією (зоровий аналізатор) і відповіддю на неї за допомогою натискання на комп'ютерну мишу або клавіатуру (моторний аналізатор).

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можемо дійти висновку, що використання мультимедіа в початковій школі ЗЗСО сприяє залученню учнів початкових класів до спільного навчання, міркування, вирішення проблем. Використання мультимедійних технологій як освітнього засобу дозволяє істотно урізноманітнити і перетворювати зміст і структуру методичного матеріалу, їх розвиваючі можливості отриманню кращого результату. Наступним етапом визначимо теоретичне обґрунтування системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа.

1.4. Теоретичне обґрунтування системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа

Запорукою успішного розвитку нашого суспільства є здоров'я підростаючого покоління. Питання формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів початкових класів має особливу соціальну значущість, оскільки від цієї категорії населення залежить здоров'я нації.

Як зазначав ще В. Сухомлинський [55]: «Турбота про здоров'я дітей – це найважливіша праця педагога. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у власні сили». Відповідно до Закону «Про освіту» [25], здоров'я учнів належить до пріоритетних напрямів державної політики у сфері освіти.

Важливість такої орієнтації дуже висока, оскільки за статистичними даними лише 16% всього населення здорові, 50% мають функціональні порушення та відхилення у стані здоров'я, 34% – хронічну патологію. Основи з прищеплення навичок здорового способу життя закладаються у дитячому та підлітковому віці. Тому пропаганді здорового способу життя серед учнів початкових класів та підлітків необхідно приділяти особливу увагу та здійснювати цілеспрямоване та систематичне їх просвітництво. ЗЗСО будучи інтелектуальними, культурними, освітніми центрами, відіграють важливу роль у формуванні здоров'я учасників освітнього процесу, у навчанні та вихованні навичок ЗСЖ.

Далі розглянемо форми пропаганди ЗСЖ: індивідуальна робота; організація групової роботи у межах освітнього процесу; публікація інформації про здоровий спосіб життя у пресі. У пропаганді ЗСЖ серед учнів початкових класів важливо, щоб вони зрозуміли, що у реальному житті є дуже багато цікавого, що стосується ЗСЖ, це – заняття спортом, захоплення музикою тощо. Слід зазначити, що останнім часом йде активний пошук донесення інформації до учнів початкових класів через створення інтернет-сайтів, де розміщуються інформаційні матеріали, що пропагують ЗСЖ. Пропаганда ЗСЖ реалізується

також через прилучення до фізичної культури для учнів молодших класів організовуються «Веселі перерви», «Веселі старти», конкурс на кращу фіззарядку, проводяться спортивні свята, ігри «Подорож поїздом здоров'я», екскурсії на природу, прогулянки до парку, квести тощо.

Здоров'я молодого покоління сьогодні безпосередньо пов'язане не лише зі станом суспільної охорони здоров'я, а й із самим способом життя людей. У зв'язку з цим, визначено основні завдання та цілі держави: багаторівневий підхід до організації профілактичних заходів, зміна способу життя, розробка та реалізація освітніх програм, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я учнів, формування у кожного з них активної мотивації до зміцнення власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Спираючись на вищезазначене, можемо стверджувати, що пропаганда та формування ЗСЖ учнів початкових класів включає: створення постійно діючої інформаційно-пропагандистської системи, спрямованої на підвищення рівня знань учнів початкових класів про вплив та можливості зниження усіх негативних факторів на здоров'я; залучення учнів до занять фізичною культурою, туризмом та спортом, підвищення доступності цих видів оздоровлення. Обов'язковою умовою ефективності цієї роботи є її цілеспрямованість, плановість та безперервність проведення. Зазначимо, що велике значення в основі формування ЗСЖ займають особистісно-мотиваційні якості людини, її життєві орієнтири. Жодні побажання, накази, покарання неспроможні змусити людину вести здоровий спосіб життя, охороняти і зміцнювати власне здоров'я, якщо людина сама свідомо не формуватиме власний стиль здорової поведінки. Як бачимо, пропаганда здорового способу життя – дуже важлива та відповідальна соціально-педагогічна задача.

Здійснивши аналіз наукових джерел [3; 5; 14; 37; 40 та ін.], ми дійшли висновку, що при пропаганді ЗСЖ в учнів початкових класів використовуються методи усної, наочної та комбінованої пропаганди. Метод усної пропаганди включає лекції, бесіди, дискусії, конференції, вікторини тощо.

Наочний метод – найрізноманітніший за кількістю засобів, він включає листівки, пам'ятки, зображення об'єктів тощо. Усі ці засоби можна розділити на 2 групи: натуральні об'єкти та образотворчі засоби (об'ємні та площинні). Комбінований метод – метод масової пропаганди, при якому відбувається одночасний вплив на слухові та зорові аналізатори. Реалізація цього методу саме забезпечує використання мультимедіа в освітньому процесі початкової школи.

Отже, за логікою дослідження, наступним розглянемо можливості мультимедіа відповідно до етапів уроку (заняття, позакласного заходу) щодо пропаганди ЗСЖ учнів початкових класів. Мультимедіа можливо використовувати: при поясненні нового матеріалу (кольорові малюнки, фотографії, діаграми, графіки, таблиці, слайд-шоу, відеофрагменти, анімації, допоміжний матеріал, електронні презентації тощо); для закріплення отриманих знань (завдання з вибором відповіді, тренажери, віртуальні лабораторні роботи); для контролю знань (комп'ютерне тестування – в основному з використанням програми Power Point).

Для зміцнення знань, розвитку інтересу до ЗСЖ і взаємозв'язку з іншими предметами школярам пропонуються творчі завдання, що можуть виражатися у:

- 1) складанні кросворду з теми, використанні його для контролю знань інших учнів;
- 2) складанні опорних схем і конспектів;
- 3) підготовці різних повідомлень і доповідей;
- 4) виготовленні презентацій.

Дослідник М. Ястребов [76; 77] наводить характеристику використання мультимедіа технологій на різних етапах уроку або занять в гуртковій роботі чи позакласних заходах.

На етапі «пояснення» доцільно використовувати наступні види мультимедіа технологій.

Цифрові (кольорові малюнки, фото-підручники, фотографії). Використання означеного виду технологій дозволяє збагатити знання дітей на відміну від стандартизованих методичних посібників, що через збільшення собівартості не мають можливості уміщувати весь потрібний наочний матеріал.

Слайд шоу. Реалізація цієї технології здійснюється за допомогою дикторського супроводу демонстрованого наочного матеріалу (фото, малюнки, анімації). Використання означеного виду комп'ютерних технологій допомагає додати заняттю емоційності, наочності.

Відеофрагменти. За своїми характеристиками відповідають освітнім кіно- і відеофільмам, але цей вид дає можливість застосовувати під час демонстрації відеофрагменту паузи, копіювання кадру, збільшення фрагментів, супроводу перегляду відеофрагментів підписаним текстом, підведення підсумків тощо).

3D малюнки і моделі. Створення просторового малюнка з можливістю зміни ракурсу розглядання, наближення і видалення об'єкту з ефектом збільшення замінює собою серію малюнків, розрізів та виносів і дозволяє вчителю вибирати для коментаря той чи інший фрагмент.

Короткі анімації – «живі картинки», що показують коротку динаміку процесу. Можуть містити спливаючі підписи, виділення окремих частин, супровідний текст диктора або бути інтуїтивно зрозумілими в силу зрозумілості змісту першого кадру і назви об'єкта. Анімації сюжетні – аналоги традиційних фрагментів «мультфільмів», включаються в навчальні кіно-, відеофільми для ілюстрації механізмів тих чи інших процесів. Вони психологічно привабливі за рахунок використання сучасного комп'ютерного дизайну та можливості кваліфікованого пояснення процесу з потрібними візуальними акцентами [53, с. 25].

Інтерактивні моделі – анімація, реалізація якої залежить від поставлених початкових умов. Можуть використовуватися для імітації біологічних процесів. До цього типу об'єктів можна віднести інтерактивні таблиці, коли фрагменти

можуть «оживати» в короткій анімації або укрупнюватися з появою нових деталей.

Інтерактивні малюнки – спрощений варіант інтерактивних моделей. При підведенні курсору до такого малюнку окремий об'єкт або частина об'єкту виділяється підсвічуванням або зміною кольору, спливає його назва.

Допоміжний матеріал включає різного виду таблиці, для додаткового розкриття матеріалу, визначення величин, різні формули. Такий формат дозволяє не залучати класичну шкільну дошку для додаткового пояснення матеріалу.

Далі розглянемо мультимедіа, що доцільно використовувати на етапі «закріплення отриманих знань».

Варто зазначити, що цей етап вимагає від учителя ретельної підготовки завдань, продуману ефективну й прозору, зрозумілу для учнів початкових класів систему оцінювання результатів його діяльності; здійснити роз'яснювальну роботу для учнів до початку виконання роботи. Залучення мультимедіа технологій на етапі закріплення отриманих знань дозволяє залучити диференціацію та індивідуалізацію навчання шляхом використання завдань різного типу: тестові індивідуальні/диференційовані завдання; теоретичні питання, перевірка яких відбувається при залученні комп'ютерних моделей; практичні завдання, що визначають глибину розуміння теоретичного матеріалу проілюстрованого за допомогою комп'ютерних 3D моделей.

За допомогою мультимедіа, учитель має можливість підготувати завдання, що включатимуть не тільки текстовий варіант питання та вибір правильної відповіді, а й урізноманітнити такі завдання малюнками фотографіями, відео- та анімаційними фрагментами. Головне досягнення застосування мультимедіа на етапі закріплення знань – це збільшення мотивації учнів до навчання та зручність для вчителя [61].

Існують різні завдання з вибором відповіді, наприклад, з метою закріплення знань про зовнішню будову людського тіла можна використовувати завдання «Виявлення особливостей зовнішньої будови

людського тіла зі способом життя». Учні повинні із запропонованих варіантів назв органів/ ознак/ характеристик вибрати правильні. При заповненні всіх вікон учні початкових класів одразу отримують результат власної роботи, комп'ютер вказує їм правильно чи ні виконане завдання, так як при перевірці правильні відповіді фарбуються зеленим кольором, а неправильні – червоним. Виконання цих завдань може мати індивідуальний або фронтальний характер. У першому випадку один учень виходить до дошки (комп'ютер підключений до проектору) і вирішує поставлене завдання самостійно [47]. Іноді подібні завдання виконуються на уроках фронтально, при цьому учень знаходиться біля дошки, а інші коректують його відповіді з місця. Такий вид роботи дуже подобається учням і дозволяє досягти поставленої мети уроку чи заняття. Виконання цих завдань дозволяє учням закріпити знання й відпрацювати вміння.

Щодо виконання віртуальних лабораторних робіт, то вони дозволяють крім закріплення знань і відпрацювання умінь, значно скоротити час на проведення лабораторної роботи і вирішити проблему недостатньої матеріальної бази, якщо така є. Лабораторна робота проводиться в демонстраційному режимі, хоча якщо є можливість роботи в комп'ютерному класі кожен учень може виконувати роботу самостійно. Кожен наступний слайд містить: конкретне завдання, що учні фіксують в зошиті; малюнки (або фотографії), що вони малюють у зошиті; питання, на які вони відповідають письмово. Після завершення учням надається можливість порівняти власні відповіді на питання і пропонується зробити висновок по роботі. Така форма виконання лабораторної роботи дозволяє учням швидко оформляти її в зошиті і правильно формулювати висновок [32].

Звичайно, віртуальні лабораторні роботи не можуть замінити звичайні, але їх доцільно використовувати при вивченні складних природних процесів, постановці дослідів, що потребують великого часового відрізка. Так, деякі процеси не можна змодельовати в природних умовах, оскільки це вимагає великих часових відрізків.

Робота з кросвордами. Кросворди дозволяють в ігровій формі закріпити або перевірити знання, вміння і навички учнів. У роботі використовуються можливості програм PowerPoint або Excel (відповіді на завдання кросворда необхідно вносити в сітку і, при правильній відповіді, колір шрифту автоматично змінюється) [22].

На етапі «контролю знань» доречним буде залучення мультимедіа для удосконалення процесу оцінювання відповідей учнів; залучення до оцінювання різнорівневого та індивідуального підходів до кожного учня; структурування часу учителя при перевірці знань учнів початкових класів [65].

З метою перевірки знань учнів, у своїй більшості, учителі обирають варіант тесту, форму організації якого можна назвати «вибери відповідь із запропонованих варіантів». При роботі з таким видом тестів достатньо обрати правильну відповідь серед інших варіантів та натиснути клавішу. Під час групової роботи учні можуть спільно (підгрупами) виконувати тести через засоби мультимедіа. Варто зазначити, що самостійна робота учнів на цьому етапі уроку може бути ускладнена через недостатню технічну базу школи [80].

Також необхідно розуміти, що розподіл засобів мультимедіа за етапами уроку (заняття, позашкільного заходу) є дещо унормованими, вони можуть змінюватися відповідно до встановлених цілей та змісту уроків чи занять. Отже, систему з пропаганди ЗСЖ під час роботи з учнями початкових класів можемо схематично представити таким чином (див. рис. 1.8).

Отже, використання мультимедіа при пропаганді ЗСЖ дозволяє збільшити ефективність діяльності вчителя й учнів початкових класів; підвищити рівень засвоєння знань учнів через залучення диференційованих та індивідуальних завдань на різних етапах уроку чи заняттях (пояснення, закріплення отриманих знань, контролю знань); за допомогою поданих технологій (слайд-шоу, відеофрагменти, 3-D малюнки і моделі, короткі анімації, інтерактивні моделі, інтерактивні малюнки, робота з тренажерами, виконання віртуальних лабораторних та наукових робіт, мультимедіа презентації) збагатити заняття деталізацією об'єктів та явищ природи, висунути

на передній план найбільш важливі (з точки зору навчальних цілей і завдань) їхні характеристики.

Наступний крок нашого дослідження передбачає експериментальну перевірку ефективності впровадження системи пропаганди ЗСЖ учнів початкових класів засобами мультимедіа.

Висновки до розділу 1

На підставі аналізу наукової літератури щодо пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа схарактеризовано поняття «здоров'я» за двома критеріями як динамічний стан, що здатний забезпечувати тривалість життя, оптимальну працездатність, гармонійну взаємодію органів, систем організму, та як процес докладання власних зусиль людини для самозбереження з метою здійснення активної життєдіяльності. Обґрунтовано сутність поняття «здоровий спосіб життя учнів початкової школи» як сукупність набутих учнем валеологічних знань, умінь і навичок щодо власного здоров'я та здоров'я інших; усвідомлення цінності і необхідності їх дотримання в процесі здоров'язбережувальної життєдіяльності, що віддзеркалюється в гармонійному розвитку учня.

Для дослідження сучасного стану розвитку пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів нами було визначено перелік критеріїв та показників компонентів сформованості здорового способу життя (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий), а саме: критерій «Уявлення та знання про здоров'я та здоровий спосіб життя» (показники: уявлення та знання про складові здоров'я, його значення для життя людини; уявлення та знання про фактори, що впливають на здоров'я учня у процесі навчання; уявлення та знання про здоровий спосіб життя учня, його значення для життя людини); критерій «Вмотивованість до збереження здоров'я» (показники: місце здоров'я в системі життєвих цінностей учня; інтерес до проблем здоров'я у процесі життєдіяльності учня; мотивація на

здоровий спосіб життя учня); критерій «Здоров'язбережувальні дії та вчинки» (показники: дотримання норм і правил здорового способу життя у школі та вдома; саморегуляція здоров'язбережувальних дій та вчинків; відповідальна поведінка в усіх сферах життєдіяльності щодо збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я інших).

Проведені дослідження, дозволяють стверджувати, що найкраще в учнів розвинуті показники емоційно-ціннісного компоненту критерію «вмотивованість до збереження здоров'я», про що ми робимо висновок на підставі кількості осіб із високим рівнем його сформованості (31 % – ЕГ та 30% – КГ). Найгірші показники сформованості виявлені для поведінкового компоненту критерію «уявлення та знання про здоров'я та здоровий спосіб життя» – 13 % осіб із низьким рівнем серед ЕГ та 16% для КГ учнів початкових класів. Все це дозволяє констатувати декларативність знань і ціннісних орієнтацій учнів, які не одержали власної реалізації у вміннях та навичках і не стали частиною способу життя школярів. На основі отриманих даних була визначена провідна мета формувального етапу нашого педагогічного дослідження, а саме залучення учнів початкових класів до формування ЗСЖ.

Визначено та обґрунтовано роль мультимедіа засобів у пропаганді здорового способу життя учнів початкової школи – застосуванням адекватних цілей, форм, методів, засобів, що гарантують досить високий рівень ефективності педагогічної роботи, у тому числі з подальшим відтворенням і тиражуванням процесу та результатів діяльності. На основі чого теоретично обґрунтовано, що використання мультимедіа сприяє залученню учнів початкових класів до спільного навчання, міркування, вирішення проблем тощо. Використання мультимедійних технологій як засобу виховання дозволяє істотно урізноманітнити і перетворювати зміст і структуру методичного матеріалу; розвиваючі можливості засобів мультимедіа сприяють отриманню кращого результату освітнього процесу учнів початкових класів. Доведено, що використання мультимедіа технологій при пропаганді здорового способу життя дозволяє: збільшити ефективність діяльності вчителя й учнів; підвищити

рівень засвоєння знань учнів з ведення ЗСЖ через залучення диференційованих та індивідуальних завдань на різних етапах уроку за (пояснення, закріплення отриманих знань, контролю знань); збагатити урок чи заняття деталізацією об'єктів та явищ природи, за допомогою даних технологій (слайд-шоу, відеофрагменти, 3-D малюнки і моделі, короткі анімації, інтерактивні моделі, інтерактивні малюнки, робота з тренажерами, виконання віртуальних лабораторних та наукових робіт, мультимедіа презентації) висунути на передній план найбільш важливі (з точки зору навчальних цілей і завдань) їхні характеристики.

Як підсумок теоретичних пошуків було теоретично обґрунтовано систему пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа (Рис. 1.8). Наступним етапом дослідження є перевірка ефективності впровадження пропонованої системи.

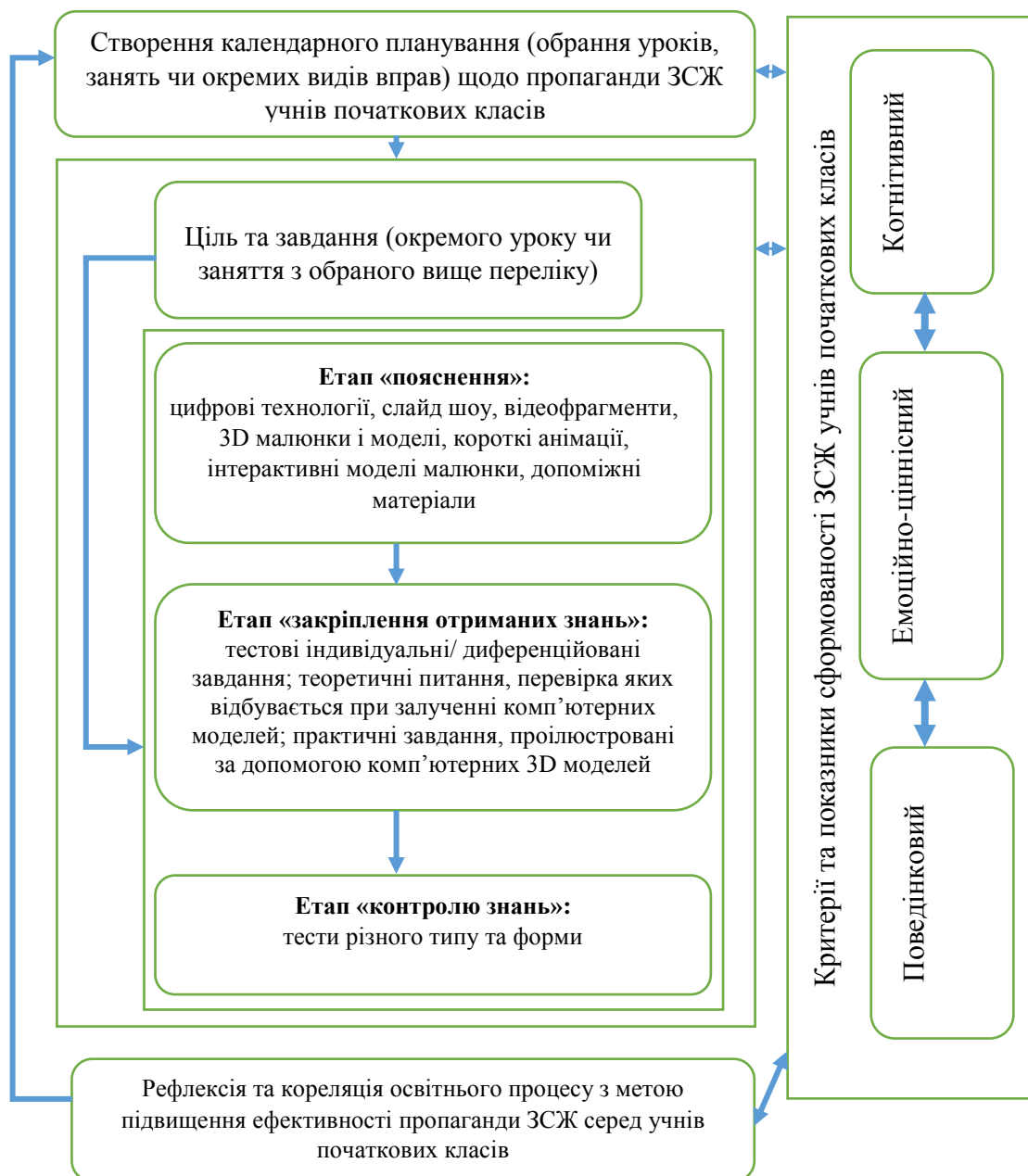

Рис. 1.8. Схематична ілюстрація системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПРОПАГАНДИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІА

2.1. Упровадження системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа

Провідною метою констатувального етапу експерименту було виявлення вихідного рівня використання мультимедіа.

На початковому етапі, нами було запропоновано анкетування, що пройшли 10 учителів з метою виявлення рівня реалізації мультимедіа технологій.

Рис. 2.1. Загальний педагогічний досвід опитаних учителів ЗЗСО

Таким чином, педагогічний досвід більшості вчителів, що приймали участь у нашому дослідженні становить понад 20 років, всього 23% становить кількість молодих учителів серед опитаних нами.

Опрацювання відповідей анкетування учителів початкових класів дало

можливість сформулювати наступні висновки:

- 50% учителів мають певні види мультимедійних (комп'ютерних) засобів як вдома, так і на робочому місці;
- 100% учасників анкетування підтвердили потребу в наявності мультимедійних засобів на робочому місці;
- 50% педагогів використовують мультимедіа при проведенні уроків, занять чи позакласних заходів,
- 20% учителів – намагаються застосувати мультимедіа при проведенні уроків;
- 30% опитаних – мають мінімальні навички використання комп'ютерних технологій на уроках.

Одним з важливих для нас питань в анкеті було наступне: на яких етапах уроку вчителі використовують мультимедіа технології. Отримані дані були представлені на рис. 2.2.

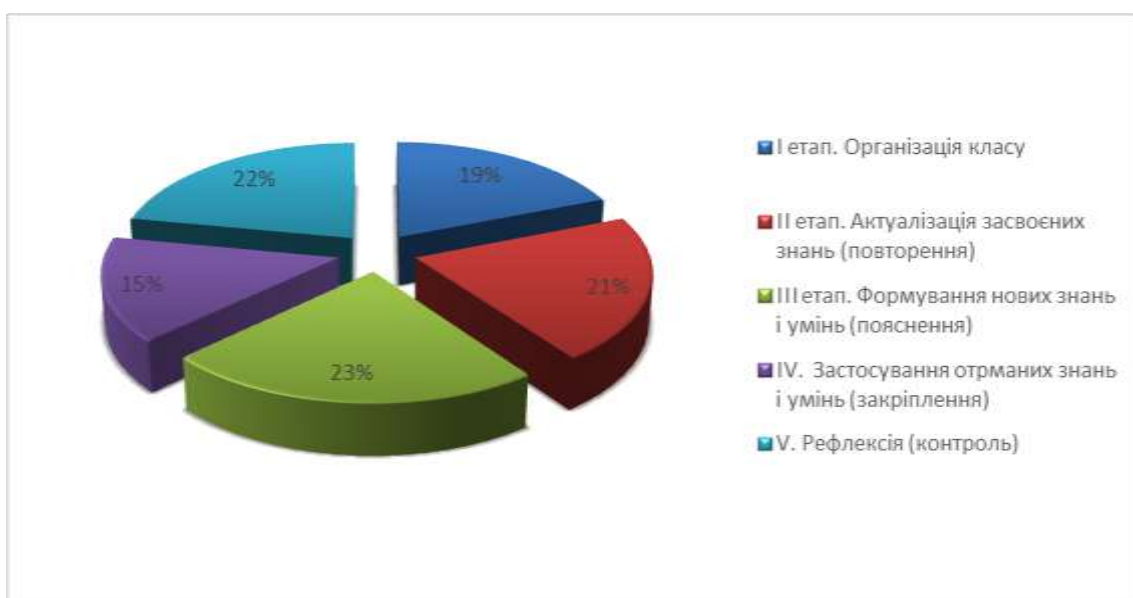

Рис. 2.2. Результати використання комп'ютерних технологій на різних етапах уроку

Отримані результати свідчать, що 21% учителів початкових класів застосовують мультимедіа технології при організації класу на початку уроку,

лише 14% педагогів застосовують мультимедіа супровід при актуалізації засвоєних раніше знань, умінь і навичок учнів; 23% опитаних шкільних учителів віддають перевагу застосуванню мультимедіа технологій на III етапі уроку при формуванні нових знань (переважно при вивченні нового матеріалу); 21% педагогів застосовують засоби комп'ютерних технологій на етапі перевірки отриманих знань і вмінь учнів; 21% учителів застосовує мультимедіа технології й на останньому етапі уроку – рефлексії.

Варто зазначити, що за словами опитаних учителів, застосування на уроці мультимедіа супроводу сприяє раціональному використанню часу уроку. До проблем при використанні комп'ютерного супроводу на уроках учителі віднесли наступні:

- для 3 вчителів проблема полягає в недостатньому досвіді використання мультимедійних засобів.
- недостатню кількість спеціалізованої літератури називають 4 педагога;
- 2 вчителів не мають спеціалізованого обладнання на робочому місці;
- проблема нестачі часу при використанні мультимедійного супроводу на уроках відмічена 3 учителями.

Усі опитані вчителі початкових класів зазначають, що класи недостатньо укомплектовані сучасними дидактичними засобами (мультимедійними презентаціями, плакатами, стендами, обладнанням тощо); засоби навчання, що використовуються на заняттях, не завжди відповідають змісту.

Наприкінці опитування педагогам пропонувалося вказати побажання для покращення методичної роботи в ЗЗСО з проблеми застосування мультимедіа засобів на уроках і заняттях. Відповідно, більшість опитаних зазначили бажання відвідувати спеціалізовані курси з підвищення кваліфікації у означеному напрямку.

Отже, анкетування вчителів дозволило виявити наступне: вчителі не в повній мірі використовують мультимедіа технології на уроках чи заняттях;

близько половини опитаних учителів (50%) вважають себе недостатньо підготовленими (теоретично та практично) до впровадження мультимедіа технологій на уроках за різних причин. Тільки 35% викладачів відзначили, що активно залучають сучасні мультимедіа технології в освітньому процесі в умовах Нової української школи.

Так як показників ефективності навчання існує велика кількість, нами було визначено й систематизовано три з них (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий) далі ми провели анкетування на виявлення рівня задоволеності учнів початкових класів пропагандою ЗСЖ.

У ході проведення анкетування були отримані наступні результати (див. п. 1.2).

Зміст діяльності вчителя початкових класів по залученню молодших школярів до ЗСЖ, повинен бути відображеним в основній освітній програмі ЗЗСО і річному плані виховної роботи. Планування діяльності передбачає можливість її здійснення не тільки протягом навчального року, а й у канікулярний період. У період канікул використовуються можливості організації відпочинку учнів початкових класів і їх оздоровлення, тематичних табірних змін, літніх шкіл, створюваних на базі ЗЗСО і освітніх установ додаткової освіти чи при плануванні позакласної діяльності враховується різноманітність її видів і форм.

Позакласну діяльність можуть вести вчителі, класні керівники, педагоги-психологи, педагоги додаткової освіти, педагогічні працівники. Години позакласної діяльності фіксуються в окремому журналі для гурткових занять (журнал обліку годин позакласної діяльності). Позакласна діяльність в початковій школі може бути організована в наступних формах: гурток, студія, секція, клуб, об'єднання, гра, змагання, турнір, зустріч, концерт, спектакль, екскурсія, культпохід, туристичний похід тощо [10].

Велике значення має корекційна робота валеологічної освіти, мета якої: допомогти виробити в учнів впевнену поведінку, орієнтацію на ведення

здорового способу життя, навчити індивідуальних прийомів міжособистісного спілкування.

Тривалість позакласних занять залежить від віку та виду діяльності. Так, в 1 класі тривалість занять позакласної діяльності становить 35 хвилин, якщо заняття спарені – 70 хвилин плюс перерва тривалістю не менше 10 хвилин для відпочинку учнів і провітрювання приміщень. Відповідно у 2 класів – 40 хвилин і 80 хвилин для спарених занять; у 3-4 класах 45 хвилин і 90 хвилин відповідно.

На думку С. Кириленко [39] найважливішими валеологічними завдання під час позакласної діяльності є:

1. Вивчення стану здоров'я вихованців та рівня сформованості їхніх знань, умінь і навичок, від яких залежить збереження і зміцнення здоров'я.
2. Забезпечення здорового та безпечного освітнього середовища. Потрібно пам'ятати, що навчання має приносити задоволення та радість, а не хвороби.
3. Приведення усіх елементів освітнього процесу у відповідність стану здоров'я, фізичних та психологічних можливостей учнів початкових класів й вчителів.
4. Виховання в учнів початкових класів почуття відповідальності за власне здоров'я, довкілля, здоров'я сім'ї та суспільства.
5. Сприяння веденню ЗСЖ і підтриманню конструктивних міжособистісних стосунків.
6. Використання системного підходу під час викладання навчальних предметів, вироблення в школярів системності валеологічних знань.
7. Створення мотиваційних елементів валеологічної освіти, заохочення розвитку потреби систематично зміцнювати власне здоров'я [7].

У процесі навчання особливо важливим є вміння в учнів самостійно аналізувати та узагальнювати інформацію, що стосується здорового способу життя, позитивно розв'язувати конфліктні ситуації.

Згідно Н. Зимівець [31], основними принципами організації позакласної діяльності в початковій школі є:

- відповідність віковим особливостям учнів початкових класів;
- спадкоємність з технологіями освітньої діяльності;
- опора на традиції і позитивний досвід організації позакласної діяльності;
- вільний вибір на основі особистих інтересів учнів початкових класів.

Презентовані принципи визначають способи організації позакласної діяльності і вони тісно пов'язані з основною освітою є її логічним продовженням і невід'ємною частиною системи навчання, створеної на початковому ступені в школі.

Робота по залученню учнів початкових класів до ЗСЖ. Відповідно до визначеної нами системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа (див. п. 1.4), було організовано і проведено нами в рамках позакласної діяльності, в межах роботи гуртка «Здоров'я школяра», для дітей третього року навчання. Мета роботи гуртка: сформувати в триєдності основні компоненти ЗСЖ учнів початкових класів (знання про здоров'я і здоровий спосіб життя, цінності здоров'я та здорового способу життя, практичну діяльність по зміцненню здоров'я і дотримання здорового способу життя).

Діяльність з метою залучення учнів початкових класів до здорового способу життя має бути організована на основі наступних педагогічних умов:

- відповідність змісту, методів і прийомів навчання віковим особливостям учнів початкових класів; комплексне використання методів навчання: словесні (наприклад, тематичні бесіди, розповідь педагога, аналіз вірша, розучування вірша), наочні (наприклад, спостереження досвіду, демонстрація дидактичного матеріалу), практичні (наприклад, гра «Корисно-шкідливо», вправи, оздоровча хвилинка, гра-змагання, валеологічний самоаналіз); використання наочного матеріалу (наприклад, плакат «Режим дня

школяра» на занятті по темі «Хто і як захищає нас від хвороб», картки з тестом «Твоє здоров'я» на занятті по темі «Чому ми хворіємо», плакат «Скелет людини» на занятті по темі «Постава – струнка спина!»);

- оптимальне поєднання методів позитивної і негативної мотивації на ведення ЗСЖ (наприклад, вірш «Рано вранці прокидайся ...» і вірш «Про дівчинку, яка погано їла»);

- активні, інтерактивні, ігрові форми позаурочних занять (наприклад, свята, ігри-подорожі, вікторини), створення ситуацій новизни, цікавості;

- залучення мультимедіа технологій на всіх етапах гурткових занять.

Заняття гуртка містять пізнавальний матеріал, що відповідає віковим особливостям учнів 3 класу в поєднанні з практичними завданнями (тренінг, оздоровчі хвилини, вправи для очей, для постави, дихальні вправи тощо), що супроводжувалися мультимедіа необхідними для розвитку навичок учня. Зміст занять гуртка наповнений казковими та ігровими сюжетами і персонажами.

Поряд з теоретичним матеріалом учням пропонуються практичні рекомендації, ігри та вправи, тренінги. Заняття гуртка носять творчий характер. З учнями проводилися заняття різних видів та форм організації освітньої діяльності: бесіди, оздоровчі хвилини, тренінги, ділові ігри («Швидка допомога», «Лікарі природи», «Питання-відповіді»), комплекс вправ, спілкування з природою тощо. Бесіди включають питання гігієни, харчування, загартовування, будови людини, ведення індивідуальної програми, паспорти здоров'я; питання, пов'язані з факторами, що зміцнюють і руйнують здоров'я. В одній розмові було порушено одне або кілька напрямів, до кожного з видів та форм роботи добиралися відповідні засоби мультимедіа.

Оздоровчі паузи комбінуються, включаючи фізичні вправи для постави і кілька вправ для очей, рук або стоп тощо. Завдання оздоровчих пауз – дати знання, виробити вміння і навички, необхідному учню для зміцнення хребта, стоп, рук, для красивої постави, зняття втоми, набуття спокою і рівноваги тощо.

У таблиці 2.1 наведено фрагмент перспективного плану заняття гуртка «Здоров'я школяра».

Таблиця 2.1

Фрагмент перспективного плану занять гуртка «Здоров'я школяра»

Місяць	Заняття №	Тема заняття	Обладнання	Основні види навчальної діяльності
1	2	3	4	5
Вересень	1	«Наше здоров'я»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Мультимедійна презентація. ✓ Мережеві сервіси. ✓ Електронний підручник. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Словесні</u>: пояснення, бесіда по темі, аналіз вірша, заучування слів. ✓ <u>Наочні</u>: вірші, ілюстрації «Здоров'я». ✓ <u>Практичні</u>: робота зі словником, аналіз ситуації, практикум.
	2	«Дружимо з водою»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Електронний робочий зошит. ✓ Інтерактивна дошка. ✓ Поради доктора Води ✓ «Казка про мікроби». ✓ Плакат «Стадії миття і витирання рук». 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Словесні</u>: розповідь, бесіда по темі, заучування слів «Від простої води і мила у мікробів тануть сили», аналіз казки. ✓ <u>Наочні</u>: демонстрація, «Казка про мікроби». ✓ <u>Практичні</u>: аналіз ігрової ситуації, стадії миття та витирання рук, оздоровча хвилинка.
	3	«Турбота про очі»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Мультимедійна презентація. ✓ Інтерактивна дошка. ✓ Онлайн-лабораторія. ✓ Правила бережного ставлення до зору. ✓ Правила «Якщо ви носите окуляри». 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Словесні</u>: бесіда з теми, заучування слів «Я здоров'я збережу, сам собі я допоможу». ✓ <u>Наочні</u>: спостереження досвіду. ✓ <u>Практичні</u>: гра «корисно-шкідливо», оздоровча хвилинка «Гімнастика для очей».
Жовтень	1	«Будова тіла»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 3D-анімації. ✓ Інтерактивна дошка. ✓ QR-code. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Словесні</u>: бесіда з теми, заучування слів «Людина – це тварина?». ✓ <u>Наочні</u>: демонстрація. ✓ <u>Практичні</u>: робота зі словником, аналіз ситуації, практикум.

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5
Жовтень	2	«Будова скелета»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Інтерактивні моделі. ✓ Інтерактивний кросворд. ✓ Мережеві сервіси. ✓ Інтерактивний плакат. «Склад і будова кісток». 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Словесні</u>: розповідь, бесіда по темі, заучування слів «З чого ми зроблені», Збереження та реалізація спадкової інформації ✓ <u>Наочні</u>: демонстрація ✓ <u>Практичні</u>: гра «будова людського скелета» та її аналіз, розгадування інтерактивного кросворду
	3	«Збалансоване харчування людини»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Презентації. ✓ Мережеві сервіси. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Словесні</u>: розповідь, бесіда по темі, заучування слів «Збалансоване харчування людини». ✓ <u>Наочні</u>: демонстрація. ✓ <u>Практичні</u>: аналіз ігрової ситуації, обрання продуктів у магазині, оздоровча хвилинка.
	4	«Здоровий спосіб життя»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Електронний ресурсу Online Test Pad. ✓ Мережеві сервіси. ✓ Презентації. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Словесні</u>: пояснення, бесіда по темі, аналіз вірша, заучування слів. ✓ <u>Наочні</u>: демонстрація. ✓ <u>Практичні</u>: робота зі словником, аналіз ситуації, практикум, виконання тестування.

Перспективним планом передбачено проведення 31 позакласного заняття в рамках гуртка «Здоров'я школяра». Періодичність проведення занять: 1 заняття на тиждень.

У зміст гуртка входять теми, присвячені самопізнанню (частини тіла, їх функціональне призначення; внутрішні органи, їх призначення; зростання і розвиток людини; здоров'я і хвороби); гігієна тіла; профілактика інфекційних захворювань (мікроби, найпростіші, грибки, віруси; взаємодія людини з мікросвітом, «хороші» і «погані» мікроби; уявлення про інфекційні захворювання, способи «пасивного» захисту від хвороби: миття рук, носіння маски; уявлення про активний захист – імунітеті); побутовий і вуличний

травматизм.

Проілюструємо застосування мультимедіа відповідно до визначеної нами системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів. Загалом вони використовуються:

- 1) для контролю знань інших учнів;
- 2) для складання опорних схем і конспектів;
- 3) в підготовці різних повідомлень і доповідей
- 4) у виготовленні презентацій тощо.

У гуртковій роботі на етапі пояснення нового матеріалу нами було використано наступні види мультимедіа засобів.

Цифрові – кольорові малюнки і фото (підручники і методичні посібники не можуть мати великий ілюстративний матеріал, бо це підвищує їх собівартість), що дозволяють при тій же вартості наситити видання великою кількістю кольорових ілюстрацій. Кольорові малюнки і фото дозволили розширити ілюстративний ряд, надати емоційність, наближеність до реального життя. Використання комп'ютера на уроках дозволяє при поясненні нового матеріалу використовувати ілюстративний матеріал, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Так, наприклад, вивчаючи будову людського тіла, ми використовували ілюстрації 3-D атласу «Тіло людини» за допомогою QR-коду, що завчасно роздавався учням (див. Додаток Г).

Щодо інтерактивних моделей, то вони були використані для імітації біологічних процесів. До цього типу об'єктів можна віднести інтерактивні таблиці, в яких фрагменти «оживали» в короткі анімації або збільшуватися з появою нових деталей.

При поясненні нового матеріалу ми використовували різні інтерактивні моделі, що дозволяють наочно і об'ємно розглянути будову живих організмів при повторенні інформації про будову тіла людини було використано інтерактивну модель «Будова скелета» [8], вона дозволила учням детально

познайомитися з частинами скелета людини, розглянути з'єднання кісток, форми кісток (див. Рис. 2.2).

Ця модель була дуже зручною у використанні, так як дозволяє повернути її потрібним боком і краще продемонструвати учням детальну будову окремих частин скелета людини.

Перевага означеного виду демонстрацій перед плоскими малюнками і фотографіями, полягає в їх об'ємності, наочності і динамічності. Це сприяє правильному формуванню в учнів образних уявлень про організацію живих організмів [79].

№1

№2

№3

№4

Рис. 2.2. 3-D модель будови людського скелету

Наприклад, при вивченні теми «Скелет людини» нами було також використано інтерактивний плакат «Склад і будова кісток». Він дозволяє

продемонструвати учням зовнішню і внутрішню будову кістки, розташування кісткових перекладин тощо. Застосування інтерактивних плакатів дозволяє затримати увагу учнів на необхідному елементі. Інтерактивний характер плакатів і моделей дозволяє використовувати можливості інтерактивної дошки.

Крім готових електронних ресурсів на етапі пояснення нового матеріалу нами були використані мультимедійні презентації. При складанні презентації ми дотримувалися певних вимог:

- слайди були легкими для засвоєння, містили тільки основну думку, тези чи дати (не були перевантажені текстом);
- реалістичні ілюстрації;
- для закріплення матеріалу ми використовували певні виділення (інший колір, оригінальна форма), це допомагало задіяти асоціативну зорову пам'ять учнів;
- також ми використовували фонову музику, із зображенням природи чи відеофрагменти під час тривалого пояснення матеріалу;
- слайди бути перевантажені анімацією, так як це відволікало б увагу учнів.

У процесі нашої роботи було застосовано презентацію до уроку-лекції «Збалансоване харчування людини». Застосовано її було при поясненні ключових моментів теми.

На етапі закріплення матеріалу нами застосовано такі види мультимедіа засобів. Наприклад, на занятті з теми «Збереження та реалізація спадкової інформації» контроль знань учнів здійснено за допомогою кросворду.

Учні повинні були вписати правильні відповіді (див. Рис. 2.4). При заповненні всіх віконечок вони відразу отримали результат власної роботи, комп'ютер вказує їм правильно чи ні виконано завдання, так як при перевірці правильні відповіді фарбуються зеленим кольором, а неправильні – червоним.

Виконання цих завдань може носити індивідуальний і фронтальний характер. У першому випадку один учень виходить до дошки і вирішує

поставлене завдання самостійно. Завдання виконується або за допомогою комп'ютерної миші, або на інтерактивній дошці за допомогою маркера.

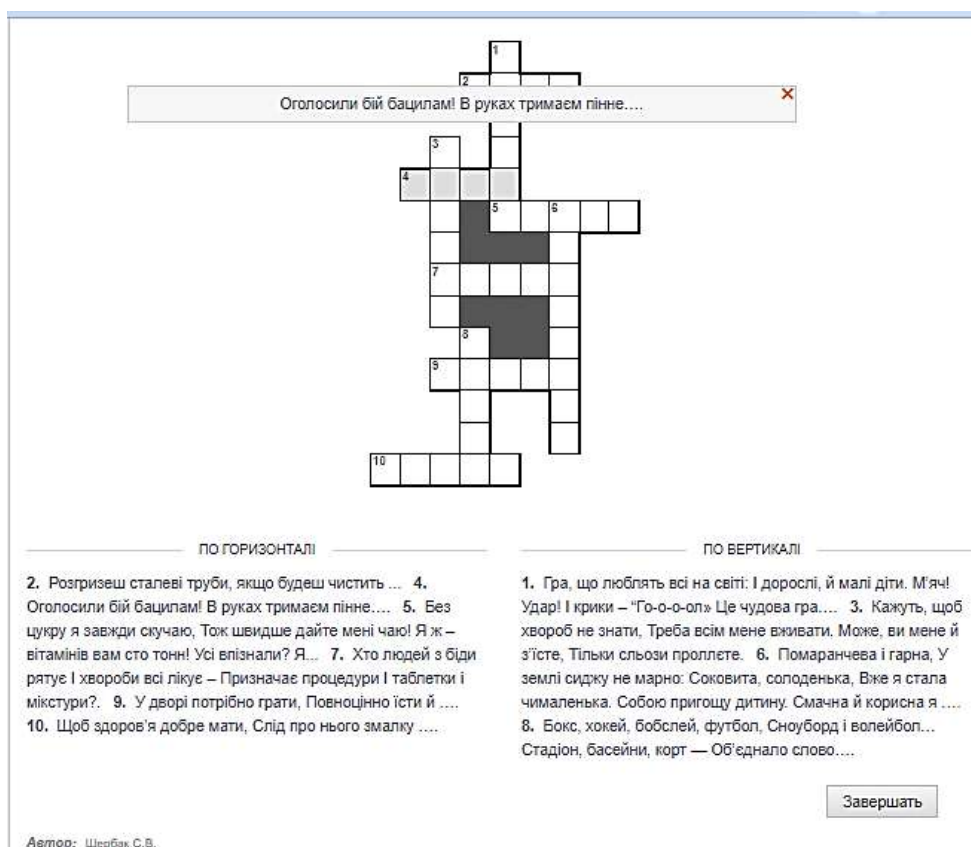

Рис. 2.4. Інтерактивний кросворд на платформі Online Test Pad

Іноді подібні завдання виконували на уроках фронтально, при цьому один учень знаходиться біля дошки, а інші корегують його відповіді.

У своїй практиці ми використовували засоби мультимедіа і на етапі контролю навчальних досягнень учнів.

Так, наприклад, нами за допомогою електронного ресурсу Online Test Pad було проведено тестування учнів як індивідуально так і всього класу.

При використанні цього ресурсу учні також відразу отримують результат власної роботи у вигляді оцінки, що дозволило підвищити рівень об'єктивності при оцінюванні (рис. 2.5).

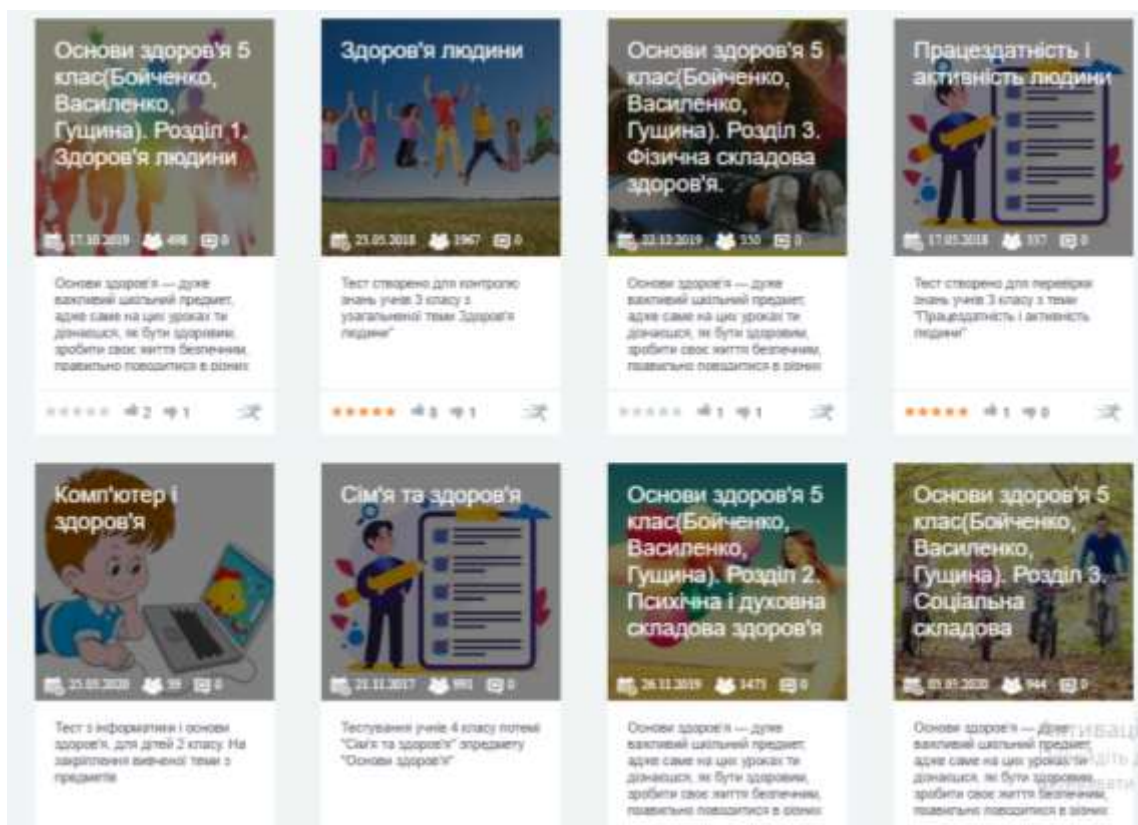

Рис. 2.5. Тести з тематики здорового способу життя на онлайн платформі Online Test Pad

Комп'ютерні тести були орієнтовані не стільки на запам'ятовування, скільки на розуміння. Вони містили не тільки текстовий, а й графічний матеріал, а також, відеофрагменти. Для отримання успішного результату учню необхідно було аналізувати всі види представленої інформації. Так, наприклад, при перевірці знань, тестові завдання з електронного додатку Online Test Pad [2], робота з цим тестом дуже зручна, так як при завершенні на екран виводиться не тільки оцінка, а й правильні відповіді, і відсоток виконання кожного завдання (див. Рис. 2.5). Оцінка в цьому випадку виводиться у відсотках виконання завдання, після чого вона перекладається в п'ятибальну систему: 100%-85% – «5», 84%-70% – «4», 69%-50% – «3», менше 50% – «2».

Отже, нами було розроблено та реалізовано план пропаганди учнів початкових класів до ЗСЖ, відповідно до визначеної системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа (див. п. 1.3) під час занять з учнями 3-го класу у гуртку «Здоров'я школяра». На

кожному занятті передбачено використання мультимедіа (мультимедійна презентація, навчально-ігрові програми, мережеві сервіси, електронний підручник, електронний робочий зошит, інтерактивна дошка тощо). Слід зазначити, що організація роботи по залученню учнів початкових класів до ЗСЖ у позакласній діяльності реалізовується не лише на традиційному навчальному матеріалі, що орієнтований на структуру й засоби знання про здоров'я, але й потребує значного поглиблення методичних знань, а також використання набутих учнями практичних навичок з формування ЗСЖ. Методи навчання, що використовувалися нами під час реалізації по залученню учнів початкових класів до ЗСЖ були інтегровані з позакласною діяльністю, впровадження якої є однією з педагогічних умов ефективності формування ЗСЖ молодших школярів. Після упровадження розробленої нами системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа в освітній процес початкової школи наступним етапом цього дослідження було здійснено порівняльний аналіз результатів дослідження.

2.2. Порівняльний аналіз результатів дослідження

Дослідно-експериментальна робота, що виконувалася на формувальному етапі педагогічного експерименту, мала на меті апробацію та перевірку ефективності впровадження системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа під час занять проведених у групі «Здоров'я школяра». На основі констатувальної та формувальної частини експерименту була визначена мета контрольного етапу експерименту: порівняти результати констатувального й контрольного етапів експерименту та зробити висновки.

Анкетування як метод опитування передбачає фіксацію відповідей. Нами було використано анкетування для визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до здоров'я. Для визначення показників критерію «Уявлення

та знання про здоров'я та здоровий спосіб життя» (Додаток А); для показників критерію «Вмотивованість до збереження здоров'я» (Додаток Б); для критерію «Здоров'язбережувальні дії та вчинки» – (Додаток В) (використані запитання опитувальників О. Єжової). Регламент проведення анкетування передбачав: 5 хв. – вступне слово інтерв'юера, інструктаж щодо роботи з анкетною; 20 хв. – відповідь учнів на запитання анкет; 5 хв. – заключне слово інтерв'юера.

На початку і наприкінці формувального етапу експерименту були зібрані емпіричні дані, що потім на узагальнюючому етапі дослідно-експериментальної роботи опрацьовувалися і порівнювалися. Моніторинг за ходом формувального експерименту, бесіди з вчителями, їх інтерв'ювання дають підстави стверджувати, що визначені нами шляхи та перспективи розробленої нами системи формування в учнів ціннісного ставлення до здоров'я під час занять загалом у повній мірі були реалізовані.

Для визначення якісних та кількісних результатів дослідно-експериментальної роботи та з метою виявлення динаміки рівнів сформованості ціннісного ставлення до здоров'я учнів експериментальної та контрольної груп наприкінці формувального етапу експерименту проведено підсумковий зріз.

Оцінювання рівнів сформованості в учнів ціннісного ставлення до здоров'я під час занять здійснювалась за тією ж методикою, що й на констатувальному етапі експерименту. Динаміка змін досліджувалась окремо за кожним критерієм сформованості в учнів ціннісного ставлення до здоров'я: для усіх учасників педагогічного експерименту.

Аналіз результатів контрольного етапу експериментальної групи дав підстави засвідчити зростання усіх показників сформованості ціннісного ставлення до здоров'я за критерієм «Уявлення та знання про здоров'я і здоровий спосіб життя». Так, відмічено зростання правильних відповідей, що стосуються знань про здоров'я та факторів, що впливають на нього, зросла кількість учнів, що адекватно оцінюють власне здоров'я. Результати середніх відсоткових показників дослідження та динаміку змін за показником когнітивного компоненту наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Порівняльна характеристика результатів дослідження когнітивного компоненту критерію «Уявлення та знання про здоров'я і здоровий спосіб життя» в учнів початкових класів

<div>Етапи</div> <div>Рівні</div>	Контрольна група				Експериментальна група			
	Констатувальний етап		Контрольний етап		Констатувальний етап		Контрольний етап	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий рівень	3	11%	4	14%	4	16%	7	26%
Середній рівень	12	46%	12	46%	12	42%	15	53%
Низький рівень	11	44%	10	40%	12	42%	6	21%

Наприкінці формувального етапу в учнів експериментальної групи виявлено зменшення групи осіб з низьким рівнем критерію «Уявлення та знання про здоров'я і здоровий спосіб життя» на 21%. Водночас, відбулося збільшення кількості учнів із середнім рівнем сформованості когнітивного компоненти критерію «Уявлення та знання про здоров'я і здоровий спосіб життя» на 11 %, а з високим збільшення – на 12 %. Слід зазначити, що, не дивлячись на позитивну динаміку і серед учнів контрольної групи, наприкінці формувального етапу експерименту встановлені статистичні відмінності між результатами, проте вони досить несуттєві і доводять, що певна робота з пропаганди ЗСЖ ведеться упродовж уроків в початковій школі ЗЗСО (див. Рис. 2.6).

При дослідженні емоційно-ціннісного компоненту за критерієм «Вмотивованість до збереження здоров'я» було виявлено, що одержані результати мали позитивні зрушення в учнів ЕГ. За результатами анкетування найбільші зміни відбулися за показниками «Інтерес до здоров'я» та «Мотивація на здоровий спосіб життя». За показником «Місце здоров'я в системі життєвих цінностей особистості» змін практично не виявлено, що пояснюється високим місцем цінності здоров'я ще на констатувальному етапі експерименту. Детально результати дослідження та динаміку змін за критерієм наведено у таблиці 2.3.

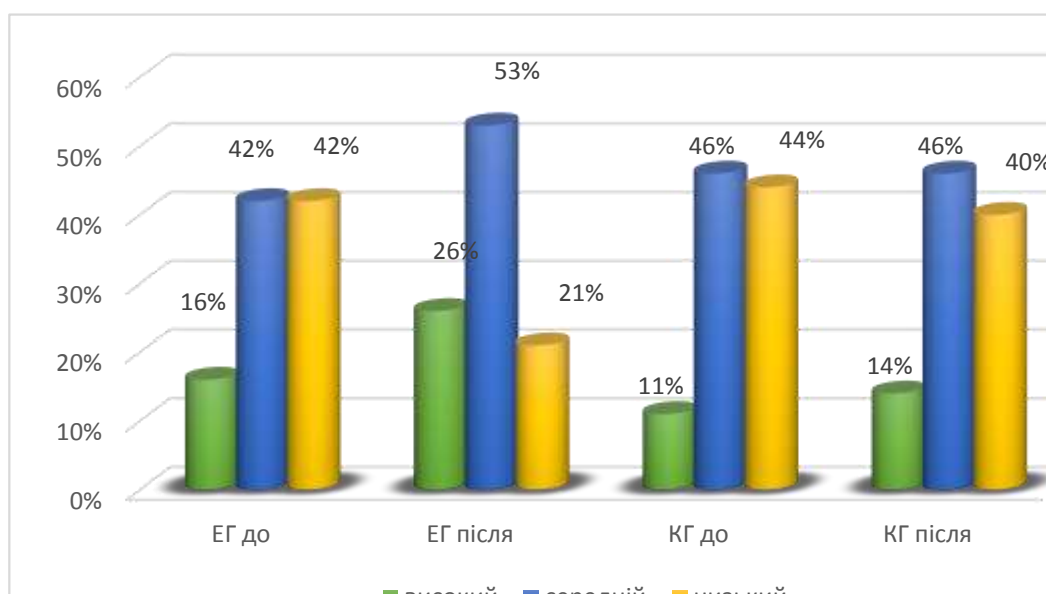

Рис. 2.6. Динаміка змін сформованості когнітивного компоненту критерію «Уявлення та знання про здоров'я і здоровий спосіб життя» в учнів початкових класів протягом формувального етапу експерименту, у %.

Слід зазначити, що виявлено статистичні відмінності між результатами контрольної та експериментальної груп. Це свідчить про кращу сформованість емоційно-ціннісного компоненту у експериментальній групі.

Таблиця 2.3

Порівняльна характеристика результатів дослідження емоційно-ціннісного компоненту критерію «Вмотивованість до збереження здоров'я» в учнів початкових класів

Рівні \ Етапи	Контрольна група				Експериментальна група			
	Констатувальний етап		Контрольний етап		Констатувальний етап		Контрольний етап	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Високий рівень	6	21%	6	21%	9	32%	13	48%
Середній рівень	13	49%	15	60%	11	40%	10	36%
Низький рівень	7	30%	5	19%	8	28%	5	16%

Для групи учнів експериментальної групи з низьким та середнім рівнями критерію «Вмотивованість до збереження здоров'я» характерно зменшення чисельності на 12% на низькому рівні та 16% на середньому відповідно. Для

осіб з високим рівнями показник збільшився на 16% відповідно. Емпіричне значення, дає підстави констатувати позитивну тенденцію змін в учнів експериментальної групи (див. Рис. 2.7).

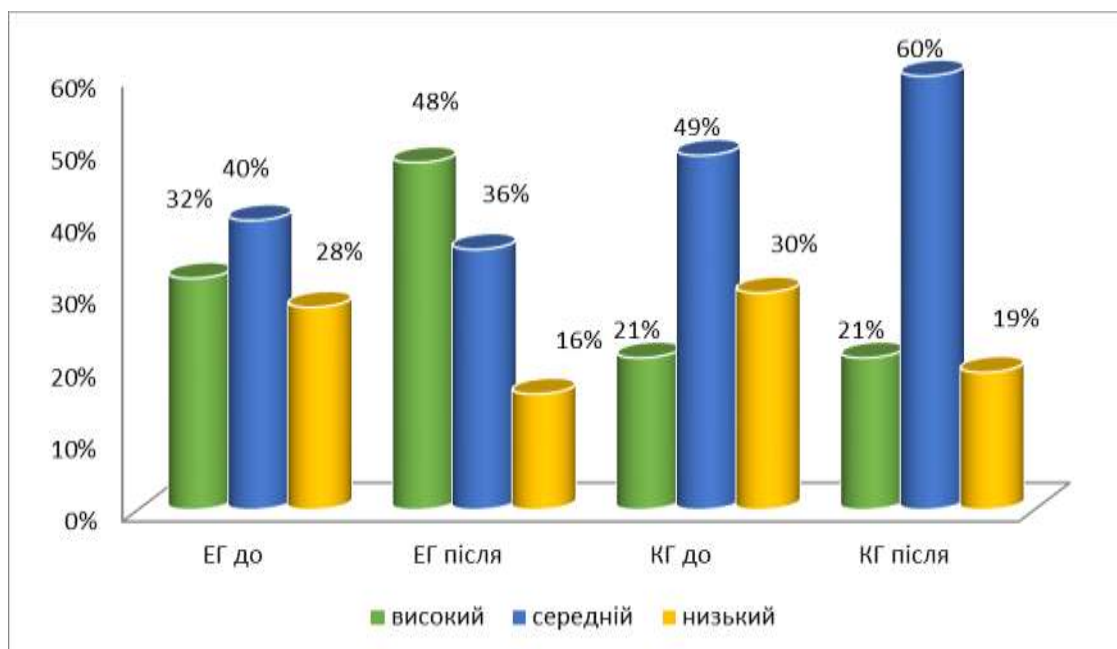

Рис. 2.7. Динаміка змін сформованості емоційно-ціннісного компоненту критерію «Вмотивованість до збереження здоров'я» в учнів початкових класів протягом формувального етапу експерименту, у %.

Результати вимірювання показників критерію «Здоров'язбережувальні дії та вчинки» також характеризуються позитивною динамікою в ЕГ (див. Табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Порівняльна характеристика результатів дослідження поведінкового компоненту критерію «Здоров'язбережувальні дії та вчинки» в учнів початкових класів

Етапи Рівні	Контрольна група				Експериментальна група			
	Констатувальний етап		Контрольний етап		Констатувальний етап		Контрольний етап	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Високий рівень	4	16%	4	16%	5	18%	9	32%
Середній рівень	8	31%	9	34%	9	32%	11	40%
Низький рівень	14	53%	13	50%	14	50%	8	28%

Для цього критерію характерні найбільші зміни, що стосуються чисельності осіб з низьким та високим рівнем його сформованості. Слід також зазначити зрушення, на відміну від інших критеріїв сформованості здорового способу життя, у чисельності учнів експериментальної групи з високим рівнем сформованості критерію «Здоров'язбережувальні дії та вчинки» (ця група зросла на 14% у порівнянні з початком експерименту). Це свідчить про інерційність змін у поведінковій сфері учнів початкових класів та необхідність систематичного та тривалого вправління щодо дотримання норм і правил ЗСЖ, що необхідні кожній людині для збереження і зміцнення її здоров'я. Щодо результатів КГ, то суттєвих зрушень не відбулося (див. Рис. 2.8).

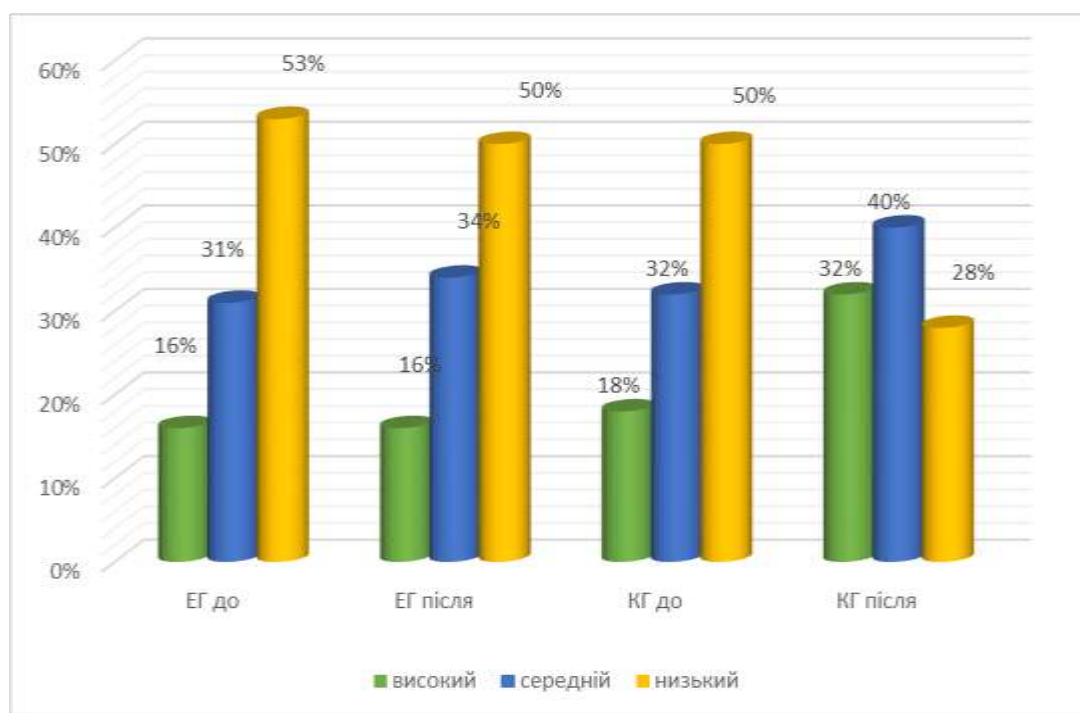

Рис. 2.8. Динаміка змін сформованості поведінкового компоненту критерію «Здоров'язбережувальні дії та вчинки» в учнів початкових класів протягом формувального етапу експерименту, у %.

Відмінності між учнями початкових класів контрольної та експериментальної груп наприкінці формувального етапу експерименту за критерієм «Здоров'язбережувальні дії та вчинки» статистично вірогідні. Усі зрушення, що відбулися протягом формувального етапу експерименту в учнів

експериментальної групи, позитивно вплинули й на динаміку змін у рівнях сформованості ЗСЖ учнів.

Отже, підсумовуючи результати констатувального етапу, слід зазначити, що найбільші зрушення щодо кількості осіб відбулися серед учнів експериментальної групи з низьким та середнім рівнями сформованості ЗСЖ. Причому, якщо для середнього та низького рівнів сформованості характерно зменшення кількості осіб, то для високого рівнів сформованості здорового способу життя виявлено збільшення чисельності. Для учнів контрольної групи характерні аналогічні зрушення, але не такі значні як серед учнів експериментальної групи по всім критеріям. Отже, результати проведеного педагогічного експерименту доводять наші припущення щодо ефективності впровадження системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа.

2.3. Методичні рекомендації щодо використання мультимедіа в пропаганді здорового способу життя учнів початкових класів

Для організації уроку чи заняття з використанням мультимедіа технологій (комп'ютерних технологій), необхідно, щоб умови роботи відповідали санітарним критеріям і нормам, що викладені у СанПіН від 20.02.2013 № 144. Цей документ регламентує час використання мультимедіа засобів у початкових класах відповідно до вікових особливостей учнів. Максимальний час безперервного застосування мультимедіа представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Норми часу безперервного використання комп'ютера

Клас	Час / хв.
1	10
2-5	15
6-7	20
8-9	25
10-11	20-30

Найбільша увага при організації уроку чи заняття в початковій школі приділяється саме процесу організації та проведенню різних видів самостійної роботи з формування ЗЗСО. Така робота нерідко включає наявність наочного й роздаткового матеріалу з друкованими та електронними джерелами інформації, з пошуковими системами в мережі Інтернет. Важливим дидактичним засобом з використанням мультимедіа в початковій є впровадження проекційного та відео- обладнання для візуалізації та контролю кроків уроку (заняття) і формування стійких зорових образів.

Продумуючи концепцію і перебіг уроку, що передбачає використання мультимедіа, учитель початкових класів повинен визначити для себе, які цілі він переслідує в процесі реалізації навчального матеріалу, а також сформулювати, яку роль цей урок грає в контексті обсягу інших уроків з пропаганди ЗСЖ, що вивчається, а також для освітнього курсу на певному етапі навчання [10].

Перш за все, використання мультимедіа доречно для вивчення нового матеріалу, надання учням початкових класів новітньої актуальної інформації, а також і для закріплення пройденого матеріалу, формування умінь і навичок (тобто обробки отриманої інформації). Мультимедіа вирішує проблему відновлення, практичного впровадження отриманих знань, умінь навичок, узагальнення, систематизації отриманих знань.

Окрім постановки цілей уроку, вчителю також слід відразу продумати, за рахунок чого буде посилюватися навчальний і виховний результат формуванню ЗЗСО уроку, а також постаратися побудувати хід уроку так, щоб упровадження мультимедіа не було марною тратою часу і потенціалу учнів початкових класів. Виходячи з цього, учитель вибирає потрібні форми і способи проведення уроку, а також освітні комп'ютерні технології, прийоми, педагогічні техніки.

Такий урок може мати найбільший навчальний і виховний ефект за умови, якщо він буде реалізований як правильно сформований комплекс корисних і актуальних знань, а не просто випадковий набір сайтів, який

«відповідає принципу науковості, доступності, наочності» [23, с. 34].

Використання такого підготовленого збалансованого комплексу наочної текстової, а також усної інформації, може умовно розділи урок чи заняття на частини – етапи. Ці етапи будуть представляти самостійну частину уроку. Такий урок повинен містити невелику кількість ресурсів, щоб не перевантажувати учнів психологічно, а також щоб не ускладнювати роботу з технічними засобами. Швидше, кількість ресурсів повинна відповідати кількості питань, пропонованих учням для самостійного розгляду [53].

Готуючи навчальні етапи чи «епізоди», учитель повинен зображувати основні поняття як фрейми, а також ставити перед собою цілі і завдання при реалізації цих дидактичних одиниць. Також слід сформулювати принципи, завдяки яким фрейми благополучно реалізуються упродовж уроку.

Поняття фрейма ставить перед учителем тільки одну принципову умову: мінімізація пропонованої інформації. Мультимедіа засоби потрібно доречно використовувати і реалізовувати, щоб вміло формувати проблемні ситуації на уроці (занятті), ілюструвати етапи уроку учням початкових класів в якості навчальних завдань [62].

Цілі навчання з використанням мультимедіа на уроці зобов'язані включати:

- вірно представлене коло діяльності: опис того, що учні повинні будуть робити і використовувати після вивчення певного навчального матеріалу;
- зрозумілі умови, за яких реалізовується активна діяльність учнів початкових класів, тобто пов'язані з цією діяльністю учителя, однокласники, оточення, а також фізіологічні та психологічні причини;
- чіткі межі та стандарти, якими повинні керуватися учні: норми часу, продуктивність, старанність і точність тощо.

На перших уроках з використанням мультимедіа бажана присутність (хоча б на 10-15 хвилинах уроку), як вчителя інформатики, так і колег, знайомих зі специфікою виконуваних робіт із засобами мультимедіа.

Ця рекомендація є актуальною, виходячи з того, що навіть якщо все обладнання підготовлено, можуть виникнути проблеми з їх експлуатацією, особливо ймовірні проблеми зі справністю обладнання та програмного забезпечення.

Як приклад, розглянемо найбільш поширену схему проведення та організації уроку (заняття) з впровадженням мультимедіа: на початковому етапі учитель проводить бесіду з учнями, у ході якої може поступово вводити нові знання і поняття, а також визначати підготовленість учнів до самостійної роботи із засобами мультимедіа (наприклад, електронні ресурси в мережі Інтернет). Якщо потрібно, учитель інформує учнів про специфіку роботи з мультимедіа та обладнанням. Учнім видаються індивідуальні завдання, як в усній, так і в друкованій формі.

На другому етапі учні починають синхронний вступ в роботу з електронним ресурсом під управлінням і наглядом вчителя, після чого вони вже підготовлені й можуть приступати до самостійної роботи. На цьому етапі учитель стає наставником, організатором процесу навчання, пошуку, обробки інформації, а також помічником і консультантом з особливо складних моментів [32].

Третій етап передбачає роботу учнів з різним дидактичним матеріалом без використання мультимедіа. У більшості випадків, учням пропонується поширена проблемна ситуація або завдання, вирішення якої веде до досягнення поставлених цілей і завдань уроку [53].

Також необхідно пам'ятати, що відбір освітніх ресурсів в мережі Інтернет для застосування в системі освіти має відповідати наступним принципам:

- встановлення логічних зв'язків між елементами досліджуваного явища, систематизації знань (виходячи з їх дидактичних функцій в планованому навчальному процесі, для цієї мети дозволено застосовувати презентації, виконані в Power Point, віртуальні таблиці і графіки, дозволено використання мультимедійних джерел);

- наочності (ілюстрації пояснень вчителя, повідомлень учнів, в тому числі, при відповіді і захисті проектів, у процесі демонстрації дослідної

діяльності тощо;

- компенсаторності (у тих випадках, коли з тих чи інших факторів немає можливості або недоцільно проводити лабораторні, практичні роботи на уроці, можна застосовувати віртуальні лабораторні та практичні роботи за допомогою мультимедіа технологій. Але для цього також повинні бути передбачені належні завдання і вказівки адреса в Інтернеті або найменування сайту з належними ресурсами);

- системності і систематичності (для проведення, наприклад, проєктної діяльності доцільно користуватися веб-квестами, що дозволяє уявити всю роботу над проєктом у віртуальному вигляді в системі, вивчити крок за кроком індивідуальну і загальну активність учасників проєкту);

- створення позитивного емоційного настрою як на уроці, так і на групових заняттях, чому дуже сприяють завдання, спрямовані на представлення особистих, але аргументованих понять з приводу обговорюваної проблеми [20].

Отже, використання мультимедіа технологій як засобу навчання дозволяє урізноманітнити зміст і структуру уроку. Навчання учнів з використанням мультимедіа має право вважатися основою для розробки уроків чи занять різних типів. Модель і методика проведення уроків з використанням мультимедіа є важливим засобом пропаганди ЗСЖ учнів початкових класів.

Висновки до розділу 2

У межах реалізації системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа було здійснено анкетування вчителів дозволило виявити недостатність застосування мультимедіа технологій щодо пропаганди здорового способу життя серед учнів; близько половини опитаних учителів вважають себе недостатньо підготовленими (теоретично та практично) до впровадження мультимедіа технологій з різних причин. Тільки 35% викладачів відзначили, що активно залучають сучасні мультимедіа технології

в освітній процес в умовах сучасної школи. Рівень задоволеності пропагандою здорового способу життя учнями початкових класів було оцінено як низький.

Розроблено та реалізовано перспективний план занять гуртка «Здоров'я школяра» з метою пропаганди здорового способу життя серед учнів початкової школи. На кожному занятті було передбачено використання мультимедіа технологій (мультимедійна презентація, навчально-ігрові програми, мережеві сервіси, електронний підручник, електронний робочий зошит, інтерактивна дошка, інтегровані моделі, системи тестування тощо). Методи та засоби, що використовувалися під час реалізації змісту занять гуртка «Здоров'я школяра» з пропаганди ідей здорового способу життя серед учні початкових класів були інтегровані з позакласною діяльністю, впровадження якої є однією з педагогічних умов ефективності формування здорового способу життя.

Результатами повторної діагностики учнів початкових класів щодо сформованості знань про здоровий спосіб засвідчило ефективність застосування мультимедіа технологій, а саме відбулося збільшення кількості учнів експериментальної групи із середнім рівнем сформованості когнітивного компоненти критерію «Уявлення та знання про здоров'я і здоровий спосіб життя» на 11%, а з високим збільшення – на 12%; показники за низьким та середнім рівнями критерію «Вмотивованість до збереження здоров'я» зменшилися на 12% на низькому рівні та 16% на середньому рівні відповідно; кількість учнів з низьким рівнем критерію «Здоров'язбережувальні дії та вчинки» зменшилася на 22%, на 7% і на 21% більше, ніж з низьким рівнем критеріїв «Вмотивованість до збереження здоров'я» та «Уявлення та знання про здоров'я і здоровий спосіб життя».

Розроблено методичні рекомендації щодо пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційному дослідженні подано теоретичне узагальнення та практичне вирішення проблеми пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа, що полягало у теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці системи, яка забезпечить ефективне розв'язання означеної проблеми.

Здійснена розвідка дала змогу сформулювати наступні висновки:

1. Здійснено дефінітивну характеристику поняттєвого апарату дослідження. Поняття «*здоров'я*» схарактеризовано за двома критеріями як динамічний стан, який здатний забезпечувати тривалість життя, оптимальну працездатність, гармонійну взаємодію органів, систем організму та як процес докладання власних зусиль людини для самозбереження з метою здійснення активної життєдіяльності. Визначено складові здоров'я, чинники, що впливають на його формування. Обґрунтовано поняття «*здоровий спосіб життя учнів початкової школи*» як сукупність набутих учнями початкових класів валеологічних знань, умінь і навичок щодо власного здоров'я та здоров'я інших; усвідомлення цінності і необхідності їх дотримання в процесі здоров'язбережувальної життєдіяльності, що віддзеркалюється в гармонійному розвитку особистості. Визначено сутність феномену «*пропаганда*» як форму комунікації, спрямовану на поширення фактів, доказів щодо здоров'я, здоров'язбереження, здорового способу життя з метою впливу на учнів початкових класів. Теоретично доведено, що застосування мультимедіа засобів у пропаганді здорового способу життя учнів початкових класів передбачають добір відповідних цілей, форм, методів, засобів, що гарантують досить високий рівень ефективності освітньої роботи, у тому числі з подальшим відтворенням і тиражуванням процесу та результатів діяльності.

2. Виявлено сучасний стан проблеми пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів. Визначено перелік критеріїв та показників компонентів сформованості здорового способу життя когнітивного, емоційно-

ціннісного, поведінкового. Проведений констатувальний етап дослідження, дозволив стверджувати, що найкраще в учнів розвинуті показники емоційно-ціннісного компоненту критерію «вмотивованість до збереження здоров'я», про що ми робимо висновок на підставі кількості осіб із високим рівнем його сформованості (31% – ЕГ та 30% – КГ). Найнижчі показники сформованості виявлені для поведінкового компоненту критерію «уявлення та знання про здоров'я та здоровий спосіб життя» – 13% осіб із низьким рівнем серед ЕГ та 16% для КГ учнів початкових класів. Все це дозволяє констатувати декларативність знань і ціннісних орієнтацій учнів, які не одержали власної реалізації у вміннях та навичках і не стали частиною ведення здорового способу життя учнів початкових класів.

Визначено роль засобів мультимедіа в освітньому процесі початкової ланки освіти Нової української школи. Встановлено, що діяльність на основі мультимедіа при організації освітнього процесу в початковій ланці Нової української школи сприяє залученню учнів до спільного навчання, міркування, вирішення проблем. Використання мультимедійних технологій як засобу впливу на формування ЗСЖ учнів дозволяє істотно урізноманітнити і переструктурувати зміст методичного матеріалу.

3. Теоретично обґрунтовано й розроблено систему пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа. З'ясовано, що використання мультимедіа технологій при пропаганді здорового способу життя дозволяє збільшити ефективність діяльності вчителя й учнів; підвищити рівень засвоєння знань учнів із означеної проблематики через залучення диференційованих та індивідуальних завдань на різних етапах уроку (пояснення, закріплення отриманих знань, контролю знань); за допомогою даних технологій (слайд-шоу, відеофрагменти, 3-D малюнки і моделі, короткі анімації, інтерактивні моделі, інтерактивні малюнки, робота з тренажерами, виконання віртуальних лабораторних та наукових робіт, мультимедіа презентації тощо) збагатити урок чи заняття в початковій школі деталізацією

об'єктів та явищ, висунути на передній план найбільш важливі (з точки зору навчальних цілей і завдань) їхні характеристики.

Створено календарне планування (обрання уроків, занять чи окремих видів вправ) щодо пропаганди ЗСЖ учнів початкових класів, далі визначення цілей та завдань (окремого уроку чи заняття з обраного вище переліку) і відповідно дібрано та продумано засоби реалізації визначених завдань з використанням мультимедіа технологій на визначених етапах уроку (заняття). Основними етапами були виявлені: етап «пояснення» (цифрові технології, слайд шоу, відеофрагменти, 3D малюнки і моделі, короткі анімації, інтерактивні моделі малюнки, допоміжні матеріали); етап «закріплення отриманих знань» (тестові індивідуальні/ диференційовані завдання; теоретичні питання, перевірка яких відбувається при залученні комп'ютерних моделей; практичні завдання, проілюстровані за допомогою комп'ютерних 3D моделей); етап «контролю знань» (тести різного типу та форми). Також однією із складових системи є рефлексія та кореляція освітнього процесу з метою підвищення ефективності пропаганди ЗСЖ серед учнів початкових класів та перевірка її ефективності відповідно до обраних критеріїв та показників.

4. Експериментально перевірено ефективність упровадження системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа. Здійснено анкетування вчителів, що дозволило виявити недостатність застосування мультимедіа технологій щодо пропаганди здорового способу життя серед учнів; близько половини опитаних учителів вважають себе недостатньо підготовленими (теоретично та практично) до впровадження мультимедіа технологій з різних причин. Тільки 35% викладачів відзначили, що активно залучають сучасні мультимедіа технології в освітній процес в умовах сучасної школи. Розроблено та реалізовано перспективний план занять гуртка «Здоров'я школяра» з метою пропаганди здорового способу життя серед учнів початкової школи. На кожному занятті передбачено використання мультимедіа технологій (мультимедійна презентація, навчально-ігрова програма, мережеві сервіси,

електронний підручник, електронний робочий зошит, інтерактивна дошка тощо).

На порівняльному етапі педагогічного експерименту отримані дані дали змогу стверджувати, що загальні кінцеві результати експериментальної групи суттєво вище результатів контрольної групи. Виявлено приріст середніх значень виокремлених показників ефективності впровадження системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа в експериментальній групі. Щодо когнітивного компоненту критерію «Уявлення та знання про здоров'я і здоровий спосіб життя» – відбулося зменшення групи осіб з низьким рівнем на 21%, а з високим – збільшення на 12%. Показники емоційно-ціннісного компоненту критерію «Вмотивованість до збереження здоров'я» учнів з низьким та середнім рівнями характеризуються зменшенням чисельності на 12% на низькому рівні та 16% на середньому відповідно. Для осіб з високим рівнями показник збільшився на 16% відповідно. Показники поведінкового компоненту критерію «Здоров'язбережувальні дії та вчинки» ЕГ зросли на 14%. Слід зазначити, що виявлено статистичні відмінності між результатами контрольної та експериментальної груп. Це свідчить про кращу сформованість всіх компонентів у експериментальній групі.

Отже, результати педагогічного експерименту засвідчили дієвість та ефективність теоретично обґрунтованої й розробленої системи пропаганди здорового способу життя учнів початкових класів засобами мультимедіа.

Відповідно до тематики дослідження було розроблено методичні рекомендації щодо використання мультимедіа у пропаганді здорового способу життя учнів початкових класів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів вирішення означеної проблеми. Подальшої розробки потребують питання пропаганди здорового способу життя серед учнів початкових класів засобами соціальних мереж.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 5-річчю факультету психології та соціальної роботи 14-16 листопада 2007 року / за ред. А.І. Конончук. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 263 с.
2. Андрющенко Т.К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку (автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.08). Київ, 2007. 20 с.
3. Бутенко В.Г. Підготовка майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників засобами ігрової діяльності (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Суми, 2018. 20 с.
4. Вакуленко О.В. Здоровий спосіб життя як соціально-педагогічні умови становлення особистості у підлітковому віці (соціальна педагогіка) (дис. ... канд.пед.наук: 13.00.05). Київ, 2011. 261 с.
5. Ващенко Л.С., Бойченко Т.Є. Основи здоров'я. Книга для вчителя. К.: Генеза, 2005. 240 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і головн. ред. В.Т. Бусел. К.: ВТФ «Перун», 2003. 1037 с.
7. Выготский Л.С. Сбор. соч.: В 6 т. Т.1. М.: Педагогика, 1983. 516 с.
8. Галішнікова Є. Використання інтерактивної Smart-дошки в процесі навчання. *Науковий вісник*. 2014. № 4. С. 8–10.
9. Головка М.В. Дидактичні основи побудови державного стандарту загальної середньої освіти. *Особистість в єдиному освітньому просторі*. Збірник наукових тез. Т.1. Запоріжжя: ТОВ «Фінвей», 2012. С. 123–128.
10. Головцова М. Використання ІКТ на уроках біології. *Директор школи*. 2016. № 11. С. 13–15.

11. Гончаренко М.С., Карачинська Е.Т., Новикова В.Є. Діагностичні підходи до визначення стану духовного і морального здоров'я особистості. Харків: Вид-во ХНУ, 2006. 211 с.
12. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
13. Горащук В.П. Теоретичні і методологічні засади формування здорового способу життя школярів (дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01). Х., 2004. 414 с.
14. Горащук В.П. Теоретичні підходи до формування культури здоров'я школярів. *Основи здоров'я і фізична культура*. 2015. № 5. С. 58.
15. Горбинко В.М. Концепція діяльності дитячого оздоровчого табору «Астра». *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 6. С. 57.
16. Грінчук Н. Формування здорового способу життя підлітків як важливої складової життєвого самовизначення. *Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді*: Зб. статей. К., 2006. С. 33–37.
17. Гусак П.М. Підготовка учителя: технологічні аспекти: монографія. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. 278 с.
18. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») № 896 від 3.11.1993 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93>
19. Державна програма «Діти України». *Офіційний вісник України*. 2001. № 4. С. 65–82.
20. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: [http://mon.gov.ua/content/Osvita/postderzh-stand-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/Osvita/postderzh-stand-(1).pdf)
21. Жабокрицька О.В. Вивчення думок учнів і вчителів про валеологічні проблеми сучасної школи та способи їх розв'язання. *Збірник наукових праць КДПУ ім. В. Винниченка «Актуальні проблеми валеологічної освіти у навчальних закладах України в сучасних умовах»*. Кіровоград, 2002. С. 40.
22. Заболотний В.Ф. Технології навчання: навчальний посібник з мультимедійним супроводженням. Вінниця, ТОВ «НіланЛТД», 2014. 177 с.

23. Заболотний В.Ф. Формування методичної компетентності учителя засобами мультимедіа: монографія. Вінниця: «Едельвейс і К», 2009. 454 с.
24. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 № 651-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
25. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>.
26. Закон України Про освіту // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38-39. Ст. 380. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
27. Засекіна Т.М. Підручник як засіб формування предметної компетентності учнів. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць*. К.: Педагогічна думка, 2014. Вип. 14. С. 197–296.
28. Засекіна Т.М. Проблеми вдосконалення змісту шкільної фізичної освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету (Серія: Педагогічні науки)*. Вип. 89. Чернігів: ЧНПУ, 2011. С. 75–78.
29. Зимівець Н.В. Соціально-педагогічні технології формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівської молоді (дис. ...канд. пед. наук:13.00.05). Луганськ, 2008. 247 с.
30. Зимівець Н.В. Сутність і структура відповідального ставлення до здоров'я. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Зб. наук. пр. Вип. 10. К., 2007. С. 477–484.
31. Зимівець Н.В. «Рівний–рівному» – інноваційний метод соціально-педагогічної діяльності. *Соціальна педагогіка: теорія і технології: підручник* / за ред. І.Д. Зверєвої. К: Центр навчальної літератури, 2006. С. 180 –188.
32. Концепція формування здорового способу життя. *Соціальна, педагогічна та психокорекцій на робота з неповнолітніми, засудженими до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Метод. посібник з питань соціальної реабілітації у громаді неповнолітніх засуджених* / Автори-упоряд.: Т.П. Авельцева, З.П. Бондаренко, Н.В. Зимівець та ін. / за наук. ред. І.Д. Зверєвої. К.: Наук. Світ, 2006. С. 138–148.

33. Зимівець Н.В. Навчальний модуль «Здоров'я – ресурс і результат благополуччя». *Соціальна адаптація дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа. Посібник до тренінгового курсу з підготовки спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї дітей та молоді у трьох частинах. Частина перша*. К.: Держсоцслужба, 2008. 240 с.

34. Зимівець Н.В. Соціально-педагогічні технології формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівській молоді. *Третя міжнародна соціально-педагогічна конференція «Соціально-педагогічні аспекти сприяння здоров'ю учнівської та студентської молоді» (1-3 жовтня 2008 року, м. Луцьк)*. С. 308–317.

35. Зимівець Н.В. Сучасні підходи до популяризації здорового способу життя. *Матеріали другої міжнародної соціально-педагогічної конференції (24-25 квітня 2007 року, м. Луцьк)*. 2007. С. 68–70.

36. Інформаційні технології на уроках біології / Уклад. К.М. Задорожний. Х.: Вид. група «Основа», 2015. 127 с.

37. Калиниченко І.О. Формування здоров'я школярів в умовах навчально-виховного закладу. *Довкілля та здоров'я*. К., 2003. № 3. С. 59.

38. Капранова Г. Як бути здоровим та успішним учнем. Науково-методичні рекомендації для вчителів. *Здоров'я і фізична культура*. 2009. № 11. С. 3–12.

39. Кириленко С. Здоров'я дітей: інноваційний підхід. *Науковий світ*. 2005. № 7. С. 26.

40. Кондратюк С.М. Спільна робота сім'ї і школи у формуванні здорового способу життя молодших школярів. *Вісник ГДПУ. Серія: Пед. науки*. Вип. 9. Глухів: ГДПУ, 2007. С. 62–66.

41. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

42. Концепція валеологічної основи педагогічних працівників. *Інформаційний вісник (Вища освіта)*. К.: НМЦВО, 2001. № 6. С. 34.

43. Концепція навчання здорового способу життя на засадах розвитку навичок / [авт.-упор. Марі-Ноель Бело]. К.: Генеза, 2015. 80 с.
44. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>
45. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді. *Завуч*. 2004. № 28 (214). С. 23–28.
46. Корсунська Л.М. Концепція smart-освіти: загальне навчання, цифрові підручники і smart-школи. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 11. С. 77–80.
47. Кравцов Г.М. Модель контролю знань в системі дистанційного тестування «WEB-EXAMINER» по стандарту IMS. *Proceedings ITEA-2007. New Information Technologies in Education for All: State of the Art and Prospects: Second International Conference (Ukraine, IRTC, 21–23 November 2007)*. Київ, 2007. С. 187–194.
48. Лапаєнко С.В. Формування ціннісних орієнтацій старших підлітків на здоровий спосіб життя (дис. ... канд. пед. наук). Київ, 2000. 203 с.
49. Мисліцька Н.А. Аналітичний огляд досліджень з формування методичних умінь майбутніх учителів *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: збірник наукових праць*. Серія 3. Фізика і математика у вищій і середній школі. Вип. 16. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 34–39.
50. Мисліцька Н.А. Діяльнісний підхід у формуванні методичної компетентності майбутнього вчителя. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету «Серія: Педагогічні науки»*. Вип. 138. Чернігів, 2016. С. 104–107.
51. Мисліцька Н.А. Знаннієва компонента як основа компетентнісного підходу в методичній підготовці студентів. *Збірник наукових праць Уманського університету імені Павла Тичини «Серія: Педагогічні науки»*. Вип. 12. Умань, 2015. С. 299–307.

52. Мисліцька Н.А. Інтерактивний плакат в системі засобів візуалізації навчальної інформації закладі. *Інформаційні технології в професійній діяльності*. 2016. № 10. URL: <http://e.itvpd.org.ua/index.php/itvpd/article/view/4>

53. Мисліцька Н.А. Мультимедійні інтерактивні плакати в системі сучасних засобів навчання. *Наукові записки КДПУ: Серія «Проблеми фізико-математичної і технологічної освіти»*. Вип. № 8. Кіровоград, 2015. С. 24–28.

54. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: метод. посіб. / А. Пначенков, О. Пошетун, Т. Ремех. К.: А.П.Н., 2003. 72 с.

55. Навчання здоровому способу життя на засадах розвитку навичок через систему шкільної освіти: оцінка ситуації / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.), Л.С. Ващенко, О.Т. Сакович та ін. К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 108 с.

56. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <http://osvita.ua/legislation/other/2827>

57. Непорожня Л.В. Особливості розвитку науково-методичного забезпечення навчання для основної школи з позицій компетентнісного підходу. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць. К.: Педагогічна думка, 2013. Вип. 13. С. 168–176.

58. Ніколаєв О.М. Виділення критеріїв предметної компетентності майбутнього вчителя. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Педагогічні науки. 2013. Вип. 109. С. 216–219.

59. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczyia.pdf>

60. Новікова І.М. Моделювання процесу діяльності вчителів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 127. С. 132–39.

61. Носко М.О., Грищенко С.В., Носко Ю.М. Формування здорового способу життя: навчальний посібник. Київ: Видво, 2013. 268 с.

62. Пінчук О.П. Формування предметних компетентностей учнів основної школи в процесі навчання засобами мультимедійних технологій (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Київ, 2011. 20 с.

63. Пластюк А., Гудакова В. Використання інформаційних та комп'ютерних технологій. *Біологія. Шкільний світ*. 2016. № 4–5. С. 38–41.

64. Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси. Наказ МОНмолодьспорт України від 01.10.2012 № 1060. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.

65. Скляр В.Ф. Здоров'я учнів і навчальний процес. *Педагогічна скарбниця Донецчини*. 1997. № 2. С. 18.

66. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. К.: Вид. Рад.шк., 1997. Т. 4. 637 с.

67. Титаренко Н. Взаємозв'язок фізичного і розумового виховання початківців. *Початкова школа*. 2013. № 8. С. 52–53.

68. Тихомирова Н.В. Глобальна стратегія розвитку smart-суспільства. URL: <http://smartmesi.blogspot.com/2012/03/smart-smart.html>.

69. Хижняк М., Голубчиков М. Здоров'я дітей – критерій екологічної безпеки України. *Український світ*. 1994. № 5–12. С. 33.

70. Хмель В. Позакласна виховна робота на основі життєдіяльності об'єднання-гри. *Початкова школа*. 2004. № 12. С. 39–40.

71. Чайковська І.А. Структура, зміст і модель формування предметних компетентностей в учнів старшої школи. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. 2015. С. 300–303.

72. Шахненко В.І. Формування основ здорового способу життя учнів початкової школи: теорія і практика (дидактичний аспект): навч. посіб [Вид. 4-е доповн.]. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. С. 168.

73. Яновська Н. Коли навчання в радість: методико-педагогічний проект «Гармонія інтелекту та здоров'я «ПіснеЗнайка». *Початкова школа*. 2013. № 1. С. 60–61.

74. Ярошенко В. Засоби «мультимедіа» у пропаганді здорового способу життя учнів початкових класів. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців (28 квітня 2021 року)*. Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. С. 135–135.

75. Ярошенко В. Мультимедіа технології як засіб підвищення ефективності освітнього процесу в НУШ. *Актуальні питання дошкільної і початкової освіти – 2021*. Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. С. 218–222.

76. Ястребов М.М. Експериментальне дослідження ефективності методики навчання вчителів використовувати веб-орієнтовані технології у здоров'язбережувальному навчанні учнів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. № 2 (56). С. 138–147.

77. Ястребов М. Неформальна освіта батьків: розвиток пізнавального інтересу дітей до власного здоров'я. *Імідж сучасного педагога*. 2012. № 4. С. 62–64.

78. Contemporary debates in philosophy of biology / edited by Francisco J. Ayala and Robert Arp. Arp. Singapore, 2010. 441 p.

79. Dartau L. The phenomenon of health: the concept and applied aspects *Problems of management*. 2005. № 5. P. 92–98.

80. Millar Robin The role of practical work in the teaching and learning of science. *High School Science Laboratories : Role and Vision, National Academy of Sciences*. Washington, 2004. 25 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для визначення рівня сформованості показників когнітивного компоненту здорового способу життя учнів початкових класів

Анкета учня

Уважно прочитай твердження і позначте **один варіант відповіді**, з яким Ви згодні.

1. Під здоров'ям я розумію:
 - ☐ стан гарного самопочуття;
 - ☐ стан фізичного, психічного та соціального благополуччя;
 - ☐ стан відсутності захворювань.
2. Я допоміг би при організації виховної години на тему:
 - ☐ «Рух – це життя»;
 - ☐ «Що означає європейська інтеграція України для її громадян?»;
 - ☐ «Україна – моя країна!»
3. Про моє здоров'я свідчать (**можна обрати кілька варіантів**):
 - ☐ робота організму;
 - ☐ стиль спілкування з друзями;
 - ☐ звички;
 - ☐ спосіб життя;
 - ☐ думки.
4. Чи треба займатися фізичною культурою людині:
 - ☐ так, поки вона зростає;
 - ☐ так, постійно;
 - ☐ достатньо уроків фізкультури;
 - ☐ не треба, і так все добре.
5. Ми їмо для того, щоб:
 - ☐ не загинути;
 - ☐ отримувати поживні речовини;
 - ☐ отримувати поживні речовини і енергію;
 - ☐ відчутти приємний смак продуктів.
6. Рухи людини та її здоров'я між собою не пов'язані:
 - ☐ згоден;
 - ☐ ні, не згоден.

7. За певних умов навчання може нанести шкоду моєму здоров'ю:
 - так;
 - ні.
8. Робота мобільного телефону наносить шкоду організму людини:
 - згоден;
 - ні, не згоден, це все балачки.
9. Лихослів'я є одним із чинників, що наносить шкоду моєму здоров'ю:
 - так;
 - це трапляється інколи;
 - нічого шкідливого в лихослів'ї немає, це – звичка.
10. Здоров'я людини найбільше залежить від (**підкресли тільки один варіант відповіді**):
 - якості медичного обслуговування;
 - екології довкілля;
 - професії людини;
 - способу життя людини;
 - долі.
11. Моє здоров'я можна оцінити як:
 - погане;
 - задовільне;
 - добре;
 - відмінне.
12. Я користуюся ліками:
 - більше 4-х разів на рік;
 - 3-4 рази на рік;
 - 1-2 рази на рік;
 - практично не хворію, тому ліки не використовую.

Інтерпретація даних анкети. Критерію «знання та уявлення про здоров'я та ЗСЖ» когнітивного компоненту сформованості здорового способу життя відповідають показники: уявлення та знання про складові здоров'я, уявлення та знання про фактори, що впливають на здоров'я учня у процесі навчання, уявлення та знання про здоровий спосіб життя учня. Показник «уявлення та знання про здоров'я та його складові» характеризується

запитаннями під номерами 1-10.

Ключ до анкети «Визначення рівня сформованості показників когнітивного компоненту сформованості ЗСЖ учнів початкових класів»

№ запитання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
№ потрібної відповіді	2	1	Мають бути відмічені усі варіанти відповідей	2	3	2	1	1	1	4

Якщо кількість відповідей, що співпали із ключем, 9-12, то вважається, що критерій сформований; якщо правильних відповідей 6-8 – середньо сформований, 3-5 – частково сформований, 0-2 – недостатньо сформований.

Анкета для визначення рівня сформованості показників емоційно-ціннісного компоненту здорового способу життя учнів початкових класів

Анкета учня

Уважно прочитайте твердження і позначте **один з варіантів відповіді**, з яким Ви згодні!

1. У моєму житті здоров'я посідає:
 - ☐ дуже важливе місце;
 - ☐ важливе місце;
 - ☐ звичайне місце.
2. Якби треба було обирати між життєвими цінностями, я би обрав(ла) **(обери тільки один варіант відповіді)**:
 - ☐ кохання;
 - ☐ здоров'я;
 - ☐ матеріально забезпечене життя;
 - ☐ свободу.
3. Я вважаю, що людині здоров'я потрібно **(можна обрати кілька варіантів)**:
 - ☐ для тривалого життя;
 - ☐ для вибору улюбленої професії;
 - ☐ для заробляння грошей;
 - ☐ для позитивного іміджу;
 - ☐ для створення сім'ї та виховання дітей.
4. Хвороба – це випадковість; якщо судилося захворіти, то нічого не вдієш:
 - ☐ згоден;
 - ☐ ні, не згоден;
 - ☐ не можу сказати.
5. Вважаю, що правильний спосіб життя зможе більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі та ліки:
 - ☐ згоден;
 - ☐ ні, не згоден;
 - ☐ не можу сказати.
6. Я згадую про власне здоров'я:

- тільки коли хворію;
 - коли роблю те, що може нашкодити здоров'ю;
 - майже кожного дня;
 - не розумію, навіщо про нього згадувати.
7. Здоровий спосіб життя у моєму житті:
- важливий;
 - не потрібний;
 - не замислююся над цим.
8. Я завжди можу вберегтися від застуди, якщо правильно вдягаюся:
- згоден;
 - ні, не згоден;
 - важко сказати.
9. Про фізичну культуру я можу сказати, що:
- про фізичну культуру і спорт навіть не нагадуйте, вони не мають до мене ніякого відношення;
 - займаюся фізичною культурою тільки за примусом;
 - я хотів(ла) би займатися у спортивній секції;
 - мені подобається займатися у спортивній секції.

Інтерпретація даних анкети. Критерію «Вмотивованість до збереження здоров'я» емоційно-ціннісного компоненту відповідають три показника: місце здоров'я в системі життєвих цінностей особистості, інтерес до проблем здоров'я у процесі життєдіяльності учня, мотивація на ЗСЖ учня початкових класів.

Ключ до анкети «Визначення рівня сформованості показників емоційно-ціннісного компоненту»

№ запитання	1	2	3	4	5	6	7	8	9
№ потрібної відповіді	1	2	Мають бути відмічені всі варіанти відповідей	2	1	3	1	1	4

Якщо кількість відповідей, що співпали із ключем, 7-9, то вважається, що критерій сформований; якщо правильних відповідей 5-6 – середньо сформований, 3-4 - частково сформований, 0-2 – недостатньо сформований.

Додаток В

**Анкета для визначення рівня сформованості показників поведінкового
компоненту здорового способу життя учнів початкових класів**

Анкета учня

Уважно прочитай твердження і позначте **один з варіантів відповіді**, з яким Ви згодні!

1. Я завжди піклуюся про власне здоров'я:
 - ☐ ні, про здоров'я я згадую дуже рідко;
 - ☐ здоров'ям треба займатися час від часу, особливо, коли захворієш;
 - ☐ так, я завжди і всюди піклуюся про власне здоров'я.
2. Вважаю, що мій спосіб життя ні в якій мірі не є причиною моєї хвороби або хвороб:
 - ☐ згоден;
 - ☐ ні, не згоден;
 - ☐ важко сказати.
3. Моя поведінка допомагає зберегти здоров'я:
 - ☐ згоден;
 - ☐ я про це не замислююся;
 - ☐ важко сказати: буває всяке.
4. Я дозволяю собі з'їсти чіпси, випити солодкої газованої води:
 - ☐ так, досить часто;
 - ☐ так, інколи;
 - ☐ я не вживаю цих продуктів.
5. Я можу сказати про себе, що відмовився від однієї (або більше) шкідливої звички, що шкодить моєму здоров'ю (паління, вживання пива, лихослів'я тощо):
 - ☐ так;
 - ☐ ні;
 - ☐ намагаюся позбавитися.
6. У свій вільний час я:
 - ☐ відвідую спортивну секцію (спортклуб);
 - ☐ відвідую гурток (за інтересом, моє хобі);
 - ☐ планую свій вільний час самостійно, в залежності від різних обставин.

7. Я завжди відмовляюся від вчинків, що можуть нанести шкоду моєму здоров'ю (не роблю їх):

- я завжди зважую на можливі наслідки для здоров'я своїх вчинків;
- по можливості намагаюся не робити таких вчинків;
- я спочатку роблю, а потім думаю;
- роблю те, що вважаю за потрібне, а про здоров'я не згадую.

8. Я кожного дня роблю ранкову гімнастику:

- так;
- ні;
- інколи.

9. Про себе я можу сказати, що інколи вживаю газовані напої (або енергетик чи слабоалкогольні напої) (рахується і у свята):

- так;
- ні.

10. Буває я курю:

- так;
- ні.

11. Я завжди двічі на день чищу зуби:

- так, і завжди;
- чищу тільки один раз, вранці;
- особливо цим не переймаюся.

12. Я цілком задоволений своїм способом життя:

- так;
- ні;
- намагаюся змінити свій спосіб життя, для цього контролюю свої вчинки.

Інтерпретація даних анкети. До критерію «Здоров'язбережувальні дії та вчинки» поведінкового компоненту відносяться три показника: дотримання норм і правил ЗСЖ у ЗЗСО та вдома, саморегуляція здоров'язбережувальних дій та вчинків, відповідальна поведінка в усіх сферах життєдіяльності щодо збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я інших.

**Ключ до анкети «Визначення рівня сформованості показників
поведінкового компоненту»**

№ запитання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
№ потрібної відповіді	3	2	1	3	1	1 або 2, або 1,2	1	1	2	2	1	3

Якщо кількість відповідей, що співпали із ключем, 9-12, то вважається, що критерій сформований; якщо правильних відповідей 6-8 – середньо сформований, 2-5 – частково сформований, 0-1 – недостатньо сформований.

Приклад завдання з використання мультимедіа в гуртковій роботі «Здоров'я школяра»

Приклад завдання:

Колективна робота з QR-кодом: перегляд слайдів теми «Розмноження. Чоловіча статевая система».

Організація бесіди за переглянутим на сайті матеріалом.

	<p>https://www.healthline.com/human-body-maps/glans-penis#1</p>
--	---

Колективна робота з QR-кодом: перегляд слайдів теми «Розмноження. Жіноча статевая система». Організація бесіди.

	<p>https://www.healthline.com/human-body-maps/vagina#diagram</p>
---	--